

Приложение № 2 към Условието за кандидатстване

СТРАТЕГИЯ ЗА ВОМР	
1. Географски район и население, обхванати от стратегията за ВОМР	
1.1. Информация за територията и населението на МИГ:	
<i>- Списък на общините, обхванати от МИГ;</i>	<p>1. ОБЩИНА ТЕРВЕЛ - ЕКАТТЕ: 72271</p> <p>2. ОБЩИНА КРУШАРИ - ЕКАТТЕ: 40097</p>
<i>- Списък на населените места, обхванати от МИГ;</i>	<p>Територията на СНЦ „Местната инициативна група (МИГ) Тервел – Крушари“ не се е променила и обхваща всички 45 населени места от двете общини – 26 населени места на територията на община Тервел и 19 на територията на община Крушари - обл. Добрич.</p> <p>НАСЕЛЕНИ МЕСТА С ЕКАТТЕ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЩИНА ТЕРВЕЛ:</p> <p>с. Ангеларий - 00432; с. Балик - 02405; с. Безмер - 03215; с. Божан - 04916 с. Бонево - 05342; с. Брестница - 06464; с. Войниково - 11911; с. Главанци - 14982; с. Градница - 17590; с. Гуслар - 18191; с. Жегларци - 29035; с. Зърнево - 31396; с. Каблешково - 35050; с. Кладенци - 37157; с. Коларци - 38025; с. Кочмар - 39127; с. Мали извор - 46334; с. Нова Камена - 51812; с. Оногур - 53549; с. Орляк - 53953; с. Полк. Савово - 57265; с. Попгруево – 57563 ; с. Проф. Златарски - 58685; с. Сърнец - 70617; гр. Тервел - 72271; С. Честименско - 81270; (с. Брестница - 0 жители)</p> <p>НАСЕЛЕНИ МЕСТА С ЕКАТТЕ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЩИНА КРУШАРИ:</p> <p>с. Абрит - 00031; с. Александрия – 00268; с. Бистрец – 04193; с. Габер – 14043; с. Добрин – 21470; с. Ефр. Бакалово – 27656; с. Загорци - 30185; с. Земенци – 30781; с. Зимница – 30884; с. Кап. Димитрово – 36138; с. Коритен – 38618; с. Крушари – 40097; с. Лозенец – 44104; с. Огняново - 53357; с. Полк. Дяково - 57234; с. Пор. Кърджиево - 57858; с. Северняк - 65906; с. Северци - 65913; с. Телериг – 7219.</p>
<i>- Брой жители на населените места, обхванати от МИГ.</i>	<p>По данни на Националния статистически институт към 31 декември 2020 г., жителите на населените места на територията на МИГ са на общ брой 18 838.</p> <p>(Приложение ТК№1-Списък на населението по населени места)</p>

1.2. Описание на географския район и карта на територията, обхваната от МИГ:

Територията на която се изпълнява Стратегията на Местната инициативна група (МИГ) не е променена. Тя включва в състава си две общини - Тервел и Крушари от селските райони, с непрекъснати граници, съгласно приложение № 2 от ПМС № 494 от 2024 г.

В обхвата на територията са включени всички населени места от териториите на общините Тервел и Крушари. Двете общини са разположени в Североизточна България (Североизточен регион за планиране), Област Добрич. Двете общини са гранични, с непрекъснати граници и кохерентни територии. Разстоянието от областния център гр. Добрич до общинските центрове е както следва: гр. Тервел е на около 44 км, а с. Крушари на 32 км. Град Тервел и село Крушари са свързани помежду си с третокласна пътна мрежа, път Ш-7102 и Ш-7103 и са на разстояние от

около 42 км. Площта на община Тервел е 579,677 км². , а община Крушари е с площ 417,72 км². Територията на МИГ Тервел-Крушари обхваща 21,13 % от общата територия на област Добрич. Територията на МИГ Тервел-Крушари граничи с общини Добрич-селска; община Генерал Тошево; община Вълчи дол (област Варна); община Никола Козлево и община Каолиново (област Шумен); община Дулово (област Силистра); община Алфатар

(област Силистра); община Кайнарджа (област Силистра) и Република Румъния. Общинските центрове – гр. Тервел и с. Крушари се намират съответно: на 42 км и на 32 км от областния център гр. Добрич: на 91 км и на 85 км от гр. Варна, морското пристанище и най-близкото летище и на 58 км и на 70 км от гр. Силистра и Дунавското пристанище Силистра. Разстоянията в рамките на територията на МИГ между населените места и съответния общинския център варират между 3,3 км (с. Бистрец и Земенци в общ. Крушари) и 25-29 км (с. Балик и Брестница в общ. Тервел) или в рамките от 5 до 35 минути с автобус или автомобил. (Приложение ТК №2- Подробна карта на територията на МИГ)

3. Описание на процеса на участие на общността в разработване на стратегията:

2.1. Описание на процеса - проведени срещи, семинари, конференции, обучения, обществени обсъждания с местната общност и описание на съответствието на стратегията с Интегрираната/ите териториална/и стратегия/и за развитие на региона/ите от ниво 2:

2.1.1. Процесът на участие на общността в разработване на стратегията е стартирал през 2023 г. и приключи през 2025 г. с одобрение на синхронизираната стратегия с новите указания за кандидатстване и ПМС 494/2025 г. Методологията за участие на общността в разработване на стратегията включва различни подходи и инструменти, които са предназначени за идентифицирането на заинтересованите лица, както и на нуждите, породени от местните проблеми, ресурсите и възможностите на общността. Информационните срещи са проведени в населени места явяващи се функционални центрове за няколко близко разположени села, като по този начин са обхванати жители от всички села. Основните принципи при включването на населението при разработването и съгласуването на стратегията са: *А) Прозрачност на процеса при подготовката:* За целите на Стратегията, информацията от и за целевите групи е събрана чрез провеждане на широк кръг от мероприятия и дейности: **Еднодневни работни информационни срещи – 9 бр. с общо 174 участника; Обучения – 4 бр. с 40 участника;** Изработени и разпространени са 6000 бр. информационни материали (дипляни) и 270 бр. **книжки с акценти от Стратегията.** Направени са – 2 бр. **публикации в регионален вестник** за област Добрич с информация за проекта, графици с информация за датите и мястото на провеждане на събитията и са **излъчени съобщения по електронни регионални медии.** Всички публикации са поместени и на интернет страниците на МИГ, с линкове към интернет страниците на двете общини. **Проведени са четири срещи „лице в лице“** в неформална обстановка с лекари, стоматолози и фармацевти. Проведено е **анкетно проучване** и са обработени **387 анкети.** *Б) Прилагане на принципа „отдолу – нагоре“* С проведените горесцитирани информационни дейности се постигна събиране на мнения и идеи от местните хора. Идентифицирани са местните проблеми, нагласи и потребности, както и потенциалът на територията. **Анализирани са над 80 бр. предложения** и проектни идеи, като предвид честата им повтораемост са обобщени и изведени в **14 бр. потребности** на заинтересованите страни, които адресират **6 бр. Специфични цели в 3 бр. Приоритети** определящи Стратегическата цел на стратегията за ВОМР. Изведените потребности и поставените цели определят **7 бр. мерки финансирани** от СПРЗСР и мерки чрез допълващо финансиране по ПОС и ПРЧР. Процесът на съгласуване на Стратегията е стартирал с провеждане **на конференция**, с 50 участника, на която са представени резултатите от проведените информационни срещи и изготвените анализи. Следващият етап от съгласуването премина с провеждането на общо 3 бр. **обществени обсъждания с общо 94 участника.** Стратегията първоначално е приета с Решение № 2/04.09.2023 г. на КВО, и с Решение № 5 от 07.05.2025 г. е приета актуализираната съгласно новите Указания. *В) Прилагане на хоризонталните принципи:* Идентифицираните заинтересовани страни, адресираните проблеми, нужди и потребностите, идентифицираха специфичните нужди и предизвикателства на мъжете и жените в местната общност. В процеса на подготовка и съгласуване на стратегията са участвали общо 369 бр. жени и 376 бр. мъже. Стимулирана е и активната ангажираност на уязвими и малцинствени групи, хората с увреждания, безработни и др.. Участниците в информационния процес и анкетираните са представени от възрастови групи над 23 години, като най-голяма е групата анкетираните на възраст между 30 и 40 години – 37%, следвана от хората на възраст 50-65 години – 34 %, което кореспондира с активното население в работоспособна възраст. Подходът при включване на обществеността за разработването на стратегията, ясно изразява ангажимента на МИГ Тервел - Крушари за

недопускане на дискриминация по какъвто и да е признак (пол, възраст, расова принадлежност, религия и др. (Приложение ТК №3 –ДОКУМЕНТИ КОНСУЛТИРАНЕ)

2.1.2. Поставените приоритети и цели в СВOMP на МИГ Тервел-Крушари са кохерентни, логично свързани и последователно свързани с специфичните цели на ИТСП-СИР, следствие на териториалната специфика на територията и региона. **Стратегическата цел на МИГ „Устойчив и интелигентен икономически растеж, чрез развита инфраструктура, инвестиции в човешкия капитал, опазване на природното и културно наследство за насърчаване на жизнеспособността и социалното приобщаване на територията“** е в кохерентност с поставената в **ИТСП-СИР ВИЗИЯ: „СЕВЕРОИЗТОЧЕН РЕГИОН“** – Отворена към Черно море и света българска територия, съхранила богата история и материална култура, плодородна земя, човешки капитал, развита инфраструктура, туристически имидж и насочила своя специфичен потенциал за постигане на общ икономически напредък и подобро качество на живота“. **ПРИОРИТЕТ №1 на МИГ:** Устойчиво развитие на местната икономика чрез интелигентни технологии и решения, повишаващи конкурентоспособността и съхраняващи природните ресурси, е в съответствие със **СП 1 от ИТСП-СИР:** Повишаване на динамичността на региона в глобален мащаб. **ПРИОРИТЕТ №2 на МИГ:** Подобряване на живота в региона чрез развитие на „интелигентни селища“, устойчиви обществени услуги и инфраструктура, заетост, социално включване и приемственост между поколенията, кореспондира със **СП 2 от ИТСП-СИР:** Постигане на равен достъп до качествено образование, здравеопазване и социални услуги и социално включване, и **СП 3 от ИТСП-СИР:** Териториално развитие и сближаване и осигуряване на устойчива околна среда. **ПРИОРИТЕТ №3 на МИГ:** Ефективно управление, популяризиране и сътрудничество за устойчивото прилагане на стратегията за ВОМР на територията на МИГ, кореспондира със **СЦ от ИТСП-СИР 3.2:** Осигуряване на ефективна координация, мониторинг, оценка и публичност на изпълнението на стратегията за ВОМР, с цел повишаване на прозрачността, отчетността и ангажираността на местните заинтересовани страни, от Стратегията са обвързани и кореспондира със **СЦ от ИТСП-СИР 3.2: и 3.4.** Трансгранично и транснационално сътрудничество от ИТСПСИР. (Приложение ТК №4 съответствие на приоритети и цели на ИТСП-СИР)

2.2. Групи/сектори заинтересовани лица, участвали в процеса на съгласуване на стратегията:

Участниците в процеса на разработване и съгласуване на стратегията са представители на **3 (три) основни сектора**, разпределени в **общо 18 групи заинтересовани лица:**

	Заинтересовани страни по пол /сектор и групи	Общо	Събития по подготовка и съгласуване на СВOMP на МИГ Тервел - Крушари				Анкетирани
			Инфо. Среши	Обучения	Конференция	Обществено обсъждане	Общо
	МЪЖЕ	167	87	20	19	41	209
	ЖЕНИ	191	87	20	31	53	178
	Общо:	358	174	40	50	94	387
I.	ПУБЛИЧЕН СЕКТОР	123	80	1	26	16	59
1.	Общински администрации, общински съветници, кметове на кметства;	95	73	0	13	9	27

2.	Общински бюджетни звена за предоставяне на образователни услуги-(училища, детски градини, център за подкрепа на личностно развитие) и социални услуги (дом за стари хора, звена за патронажна грижа и грижа в дома)	25	5	1	13	6	31
3.	Други публични институции - горски и ловни стопанства, общински служби по земеделие.	3	2	0	0	1	1
II.	СТОПАНСКИ СЕКТОР	121	50	16	17	38	137
4	Земеделски производители в следните сектори: Растениевъдство: Зърнопроизводство; Производство на Маслодайни култури; Овощарство; Зеленчукопроизводство; Животновъдство: Говедовъдство, Овцевъдства и козевъдство; Пчеларство.	85	39	13	9	24	81
5	Земеделски кооперации	2	1	0	0	1	3
6	Преработватели на земеделска продукция: на плодове, зеленчуци и подправки: на фуражни култури и производство на фураж; преработка на пчелни продукти.	2	1	0	0	1	2
7	Микро предприятия за неземеделски дейности за производство и услуги в областта на: Здравеопазването: Индивидуални лекарски практики; Стоматологични практики; Аптеки; Търговия със стоки и материали; Услуги за бизнеса и гражданите;	28	7	3	7	11	47
8	Малки предприятия с неземеделски дейности; Здравно заведение – медицински център; Производители на строителни материали; Търговия на строителни материали и стоки за бита.	4	2	0	1	1	4
III.	НЕСТОПАНСКИ СЕКТОР	103	44	23	7	40	191
9	Неправителствена организация за защита на правата на зърнопроизводителите и земеделците	2	1	0	0	1	1
10	Неправителствени организации в сферата на образованието, културата и дейностите за съхраняване на местната идентичност	5	1	0	2	2	4
11	Местно поделения на вероизповеданията	1	0	0	0	1	3
12	Читалища	34	14	0	1	19	20
13	Безработни до и над 29 годишна възраст безработни лица, безработни младежи, продължително безработни лица, безработни лица с трайни увреждания, безработни лица над 50-годишна възраст.	31	10	12	0	9	13
14	Пенсионери в т.ч самотно живеещи в отдалечените крайгранични села от Община Крушари. Това са хората живеещи в отдалечени от лечебни заведения, продължават да срещат трудности при профилактиката и ранното диагностициране на социално-значими заболявания. и др.	22	15	0	2	5	50
15	Самотни и многодетни родители	3	2	0	0	1	26
16	Представители на уязвими групи и малцинствени общности – роми; безработни лица с основно или по-ниско образование и без професионална квалификация,	4	0	0	2	2	51
17	Лица с увреждания – възрастни и/или деца	1	1	0	0	0	10
18	Членове на колективния върховен орган на МИГ и екипа на МИГ		3*	11	3*	4*	13

Приложение ТК № 5 (Подробна справка за участници по събития)

3. Анализ на нуждите и потенциала за развитие на територията

3.1. Описание на ситуацията на територията на МИГ към момента на кандидатстване:

1. Географски характеристики: Територията на МИГ обхваща териториите на общините Тервел и Крушари и заема 21,13 % от общата територия на област Добрич. В територията на МИГ са включени 45 населени места, две от които гр. Тервел и с. Крушари са общински центрове. Общинските центрове са отдалечени от областния център гр. Добрич (46 км. отстояние на гр. Тервел от гр. Добрич и 34 км. отстояние на с. Крушари от гр. Добрич) и помежду си. В същото време териториите на двете общини са големи, което обуславя наличие на периферно разположени спрямо общинските центрове населени места, които са значително отдалечени и от областния център. Допълнително, общинският център на Община Крушари е село, в което не се предлагат голяма част от основните обществени услуги за населението и общината е граничен район с Република Румъния. Анализите показват, че тези особености на територията обуславят затруднен достъп до обществени услуги на населението от най-отдалечените и периферно разположени спрямо общинските центрове села и адресират следната потребност на територията: *П 01: Потребност от осигуряване на производства и услуги, представляващи алтернатива на преобладаващите на територията земеделски дейности и разширяване на обхвата им извън общинските центрове с цел осигуряване на достъп до тях и на жителите на малките населени места.*

2. Идентифицирани са нагласи на населението да ползва такъв тип услуги, както и готовност на местната власт и икономическите оператори в двете общини да осигурят предлагането им. Акцент в концепция¹ за интелигентни селища на територията на общини Тервел и Крушари е Инвестиции за създаване и развитие на „интелигентни селища” – Умни села („Smart-villages“) в публичния сектор чрез: Интернет на нещата (IoT) - използване на сензори и мрежи за събиране на данни за трафик, замърсяване на въздуха, потребление на енергия и вода; Устойчив транспорт - електрически автомобили и зарядни станции; Дигитализация и електронно управление - електронни услуги; Здравни и социални услуги – предоставяне на дистанционни и алтернативни здравни и социални услуги, – Телекеър (дистанционна услуга в подкрепа на хора с увреждания и възрастни хора, която се осъществява с помощта на техническо оборудване за сигнализиране при риск за здравето и безопасността на лицето или за сигурността в дома му) и Телездраве, Мобилни здравни кабинети/кабинети, изграждане, оборудване, обзавеждане и др. Образование и култура - дигитални библиотеки и ресурси и др.; внедряване на социална и здравна иновация – индивидуални, комплексни, общностни, инвестиции в мобилни здравни кабинети и др.

2. Природни дадености: 2.1. Плодородни земеделски земи: В баланса на територията на двете общини преобладава земеделската територия, съответно 71% за община Тервел и 78% за община Крушари, при средно за област Добрич – 74.30%. Почвите са черноземни - карбонатни, типични и излужени. Излужените са едни от най-плодородните почви, хумусният хоризонт е от 50 до 80 процента. На територията не са открити полезни изкопаеми. Анализите показват, че и в двете общини липсват повърхностно течащи води, няма извори, каптажи или сондажи с минерална вода. В двете общини няма изградени поливни площи на държавни водоизточници. През последните години се установява тенденция за засушаване през месеците на вегетация на

¹ Концепция за развитие на интелигентни селища на територията на МИГ – Приложение № I към стратегията.

растителните видове. Тези особености на територията адресират следната потребност: *П 02: Потребност от запазване на обхвата на установените за територията и показали добра адаптивност към засушаванията земеделски култури, въвеждане на иновации и увеличаване на инвестициите в земеделските стопанства с цел повишаване на ефективността на процесите по обработка на земеделските култури, разширяване на възможностите за съхранение на добитата продукция и снижаване на разходите в земеделските стопанства.* Идентифицирани са нагласи у земеделските стопани на територията за закупуване на прикачен инвентар, ремонт на складови помещения, въвеждане на системи за производство на енергия за собствени нужди от възобновяеми източници, обединяване на стопанствата с цел закупуване и ефективно ползване на високопроизводителни машини за земеделие. Заинтересованите страни на територията идентифицират като приоритет инвестициите в иновационни подходи в животновъдството и производството на плодове и зеленчуци, както и земеделието, реализирано в малки земеделски стопанства. Един от основните компоненти на визията на Концепцията за интелигентни селища на територията са: Инвестиции, насочени към създаването на „интелигентни селища“ („Smart-villages“), чрез внедряване на иновации и цифровата трансформация в земеделските стопанства; Енергийна ефективност и устойчивост. Използване на възобновяеми енергийни източници като слънчева енергия, проследяване на емисиите парникови газове в стопанството, като например (неизчерпателен списък): сензори, селскостопански дроневи, изкуствен интелект, сателитни изображения, автоматизация и роботика, вкл. земеделска техника с такива компоненти и др

2.2.Релеф и биоразнообразие: Релефът е нискохълмист. Незначителна част от територията, т.е само няколко населени места в близост до суходолието на „Суха река“ има релеф, предполагащ наличие на красиви природни гледки, подходящи за инвестиции в туристическа инфраструктура. Тази особеност на територията, в съчетание с наличието на големи туристически центрове в областта като гр. Балчик и КК „Албена“ и множество по-малки като гр. Шабла, с. Крапец, с. Кранево, както и периферното разположение на двете общини близо до северната граница на страната до момента представлява пречка за развитие на туризъм на територията на МИГ. На територията на МИГ попада зона по Директива 92/43/ЕЕС за запазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна и една по Директива 2009/147/ЕО на Европейската Икономическа Общност за съхранение на дивите птици. Те са част от общоевропейската екологична мрежа Натура 2000, чрез която се осъществява дългосрочната политика за опазване на околната среда и биологичното разнообразие в Европа. На територията на двете общини се намира каньонът на Суха река. Каньонът попада в Защитена местност Суха река (код 454), с обща площ от 2307.92 ха. В местността се намират местообитания на стотици защитени, редки и уязвими растителни и животински видове. Особен интерес представляват колониите от прилепи в общо 61 пещери в каньона на Суха река на територията на двете общини и птичите видове, от които 32 вида са защитени. На територията на Община Тервел се намира и защитена зона “Хърсовска река” с идентификационен код BG0002039. В нея под наблюдение са защитени видове птици. Анализите сочат, че тези особености на територията адресират следната потребност: *П 03: Потребност от провокиране на по-широк интерес у обществеността към многообразието на растителните, птичите видове и колониите от прилепи в защитените местности и съхранението на този ценен екологичен фонд.* Идентифицирани са нагласи у населението на територията за предприемане на мерки за

опазване на биоразнообразието, като тенденцията за намаляването и изчезването на определени видове буди тревога и е идентифицирано като проблем от 36 % от анкетираните в процеса на създаване на СВОМР лица.

2.3. Климат, вятър и слънцегреене: Климатът на територията е умереноконтинентален, с горещи лета и суха зима. Има тенденция както в установяването на летни засушавания, така и в намаляване на дебелината на снежната покривка през зимата и времето за задържането ѝ. Последниците от глобалното затопляне, следствие на увеличените емисии на CO₂ извеждат ясно очертана необходимост рационално ползване на дъждовните води и водите от снеготопенето и за въвеждане на мерки за енергийна ефективност – както в публичния, така и в частния сектор. Благоприятно в това отношение обстоятелство е, че територията на двете общини попада в зоната с максимална слънчева радиация и е подходяща за изграждане на фотоволтаични централи, както и наличието на опит у местните власти и икономическите оператори в двете общини в изграждане на фотоволтаични централи за собствено потребление (местна власт) и за собствено потребление и продажба на електроенергия (в частния сектор). Анализите определят тези характеристики на територията и адресират следната потребност: *П 04: Потребност от въвеждане на мерки за енергийна ефективност, използване на ВЕИ и внедряване на оборудване за предотвратяване на замърсяването на околната среда в сградния фонд на икономическите оператори на територията, предназначен за производство, преработка на селскостопанска продукция и предоставяне на услуги.* Идентифицирани са нагласи у местните власти за въвеждане на системи за производство на електроенергия за собствени нужди за детски градини, звена за социални услуги, административни сгради. Представителите на частния сектор също адресират мерките за енергийна ефективност и ВЕИ, като възможност за снижаване на себестойността на предлаганите от тях продукти и услуги. Използването на ВЕИ е акцент и в концепцията за интелигентни селища на територията на Общини Тервел и Крушари за периода 2023-2028 г.

2.4. Околна среда: Качеството на атмосферния въздух на територията на двете общини е добро съгласно <https://www.tomorrow.io/weather/bg/BG/08/Tervel/009720/health/> и съответно <https://www.tomorrow.io/weather/bg/BG/08/Krushari/009378/health/>. (индекс 47 от 500). Рискът от замърсители на въздуха е нисък. Относно питейната вода, периодично ВиК Добрич публикува протоколи с данни за качеството на питейната вода. Прегледът на тези протоколи показва, че за пунктовете в зоните на Крушари и Тервел резултатите от изследваните показатели са в рамките на допустимите стойности. Системата за организирано сметосъбиране в община Тервел обхваща 99,28% от населението на общината. Смесените битови отпадъци се извозват до претоварна станция за отпадъци (ПСО) Тервел, където се подлагат на предварително третиране (компактиране) с цел намаляване на обема им преди да отидат в Регионалното депо за отпадъци в с. Стожер. Морфологичният анализ на смесено изхвърлените, събрани, респ. депонирани без сепариране битови отпадъци за община Тервел е извършен на Претоварна станция за отпадъци гр. Тервел, а за община Крушари е по данни на ПУДООС. Най-голямо е количеството на градинските отпадъци, които подлежат на компостиране и преработка. На територията не се прилага компостиране, преработка или рециклиране - както в домакинствата, така и в публичния сектор. Най-голямо в общия обем на битовите отпадъци е количеството на градинските отпадъци, които подлежат на компостиране-24,12 % за Община Крушари и 21% за Община Тервел. Въпреки предприетите от общините Тервел и Крушари мерки за събиране и депониране

на строителните отпадъци, все още се среща практиката, строителните отпадъци да бъдат изхвърлени на нерегламентирани места. На територията няма изградена инфраструктура за третиране на отпадъци от строителство и разрушаване. Двете общини са разработили и приели Програми за опазване на околната среда за периода 2021-2028. В Програмите са поставени приоритети, цели, мерки и план за действие в съответствие с Националната програма за опазване на околната среда. Общинските програми са съобразена и със Стратегията за преход към кръгова икономика 2021-2027 г. Тези характеристики на територията адресират следната потребност: *П 05: Потребност от повишаване на осведомеността чрез разпространение на информация за правата и задълженията на населението и бизнеса на територията относно управлението на битовите и строителните отпадъци и опазване на природните дадености на територията.* Идентифицирани са нагласи на местните власти за предприемане на поредица от действия, с цел повишаване на интереса на населението за оползотворяване на градински отпадък за получаване на компост, който да се влага в собствените стопанства и в поддръжката на обществените паркове и градинки. Концепцията за интелигентни селища на територията на общини Тервел и Крушари 2023-2028 г. припознава оползотворяването на градинските отпадъци като способ за осигуряване на интелигентно решение за населените места.

3.Културно-историческо и природно наследство: В община Тервел, недвижимите паметници на културата са 376 (365 археологически, 8 исторически и 3 художествени). Регистрираните недвижими културни ценности в община Крушари са 34. Крепостите Залдапа (Община Крушари) и Палматис (Община Тервел) представляват културен ресурс на територията на двете общини, който тепърва се разработва и който вече представлява терен за специализирани студентски и научни експедиции, вкл. и с международно участие. Необходимо е и да се социализират терените около двете крепости, тъй като и към момента те привличат интерес на посетители, предимно от големия областен град Варна, които разглеждат разкопките в рамките на едnodневни пътувания. Липса на подходящи обозначения и кътове се усеща и в местността „Текето“ в Община Крушари, където се провежда ежегоден фолклорен фестивал. Общинският музей в гр. Тервел е с много добри сграда и експозиции, вкл. и интерактивни. Ресурс за територията на МИГ са ранно-християнските скални манастири, които се намират в каньона на Суха река и предизвикват интерес. Нематериалното културно наследство на територията обхваща: 1) всички проучвания, свързани с фолклора на многобройните изселнически групи, чиито наследници в наши дни формират населението на територията; 2) проучените легенди за каменните селски чешми; 3) празниците на двете основни религии-християнска и мюсюлманска; 4) дейността на фолклорните групи и състави към 20-те читалища на територията на МИГ; 5) Утвърдените от десетилетия събития в културните календари на двете общини, които привличат участници от региона. (Добруджански събор – Тервел, Събор Текето, Фестивал на гърнетата, Конкурс „С песните на Калинка Вълчева“, Празници на културата – Тервел и др., Фестивал на бялата жътва и др.). Природното наследство на територията също е припознато като ценност. Анализите определят тези особености на територията и адресират следната потребност: *П 06: Потребност от поддържане и надграждане на концепцията на традиционните за територията фестивали и събития с фолклорна насоченост и развиване на потенциала за привличане на интереса към двете общини посредством дигитализация на музейни фондове, социализация на крепости и места за културни събития, извеждане на ценностите на религиите като способ за възпитаване на младите хора в дух на толерантност*

и привързаност към род и родина. Идентифицирани са нагласи на местните власти, читалищата и неправителствения сектор в двете общини да разширят и надградят обхвата на работата си по съхранение и популяризиране на местното фолклорно наследство на територията си, да работят за социализацията на двете крепости „Залдапа“ и „Палматис“, да въведат способите на дигитализацията в сферата на историческото наследство. Поделенията на вероизповеданията имат амбицията да „приближат“ до младите хора изконните ценности на двете религии като източник на мъдрост и възпитателни похвати. Очакванията на гражданите, участвали в процеса на разработване на СВOMP подчертават ролята на традициите и културно-историческото наследство в тяхното виждане за развитието на територията.

4. Състояние на инфраструктурата: Видовете инфраструктура в двете общини на територията имат различни дефицити и възможности за въздействие чрез похвата ВOMP. **Образователната инфраструктура** в Община Крушари е подчертано оптимизирана и в добро състояние, докато в Община Тервел училищата и детските градини в селата имат нужда от модернизирани и въвеждане на мерки за енергийна ефективност. **Културната инфраструктура** в частта ѝ за сградите на читалищата в двете общини има частична нужда от основни ремонти, предимно на покривни конструкции. **Социалната инфраструктура** на територията е в добро състояние. **Спортната инфраструктура** има частична нужда от основни ремонти. **Уличната инфраструктура** е тази, чието лошо състояние в селата извън общинските центрове на двете общини е основен проблем, който поставят гражданите, участвали в процеса на изработване на СВOMP. Гражданите идентифицират и потребност от увеличаване на **местата за отдих в площите за обществено ползване**. Анализите определят характерната особеност на територията, че единственото лечебно заведение, което функционира е общински медицински център, който се помещава в сграда, собственост на Община Тервел. За целите на СВOMP, **здравната инфраструктура** е публична общинска собственост, която се нуждае от ремонт на покрива. Тези особености на територията адресират следната нейна потребност: *П 07: Потребност от подобряване състоянието на сградите, в които се предоставят обществени услуги, вкл. въвеждане на мерки за енергийна ефективност, повишаване на интервенциите за подобряване на уличната инфраструктура, създаване на рекреативни зони и интелигентни решения за публичната среда в малките населени места с цел преодоляване на различията в качеството на живот на хората в тях спрямо този на жителите на общинските центрове на територията.*

5. Социално-икономически характеристики: Социални характеристики: В община Тервел естественият прираст на населението е със стойности, които са по-благоприятни от тези на областно и национално ниво. В община Крушари естественият прираст показва неблагоприятни тенденции. Градското население е 5 480 души, или 29,09% и се отнася до град Тервел, а селското население е 13 358 души, или 70,91 %. Градското население има достъп до обществени услуги, докато населението в селата, особено в периферно разположените такива изпитва съществени ограничения в достъпа до услуги. Очертават се тенденции на влошаване на възрастовата структура на населението, намаляват младите хора и нараства възрастното население. Делът на населението в надтрудоспособна възраст се запазва на едно и също ниво за сметка на увеличаване дял на населението в трудоспособна възраст, което се дължи основно на повишаване на възрастта за пенсиониране. Нивото на безработица на територията е 10,77 %. Делът на безработните лица над 45 годишна възраст е 66 % от общия брой безработни. Преобладаващ брой от безработните лица над 45 годишна възраст са без квалификация, с

основно и по-ниска степен на образование, като най-висок сред тях е делът на ромите. Дългосрочно безработните лица са 18,73 %. Безработните младежи на възраст от 15 до 29 г. са 9 % от безработните лица, в т.ч. безработни младежи от 15 до 24 г. възраст /NEETs – лица на възраст между 15 и 24 г., които не работят, не учат и не са на стаж и обучение/ са 3 % от безработните лица. Броят на безработните жени има малък превес над броя на безработните мъже. На въпрос за потребностите на територията на МИГ по отношение на човешкия фактор за периода 2023 – 2027 г. анкетиранияте поставят на първо място „подобряване достъпа до трудова заетост“, „интеграцията на маргинализирани общности“ и „насърчаване на младежката заетост“. Анализите посочват тези характеристики на територията и адресират следната нейна потребност: *П 08: Потребност от мотивиране на безработните лица да се преквалифицират или да повишават квалификацията си и да станат активни участници в пазара на труда, вкл. и като работят за поддържането на обществени площи, като по този начин се преустановят неблагоприятните процеси, които водят до социално изключване, негативни стереотипи и дискриминация – от една страна, а от друга – се осигури възможност за поддържане на привлекателна среда за живот в населените места.*

6. Икономически характеристики: Доминиращ отрасъл за местната икономика с 85 % от произведената продукция на територията е селското стопанство, а търговията и преработващата промишленост имат много малки дялове – всеки по 3 %. Произвежданата на територията земеделска продукция се преработва в много малък процент, което поставя в неблагоприятно положение земеделските производители, чиито приходи и развитие без преработване са изцяло функция на пазарните условия. Три са дружествата на територията, които преработват земеделска продукция и произвеждат подправки, плодови сокове и фураж. Регистрирани са нагласи у собственик на животновъден обект, произвеждащ краве мляко да инвестира в устройване на мандра, за да осигури по-добри пазарни условия за своята продукция. Има нагласи и у съществуващите двама производители да разширят производствата си чрез подкрепата на СВOMP. Неземеделските икономически дейности са слабо разните на територията и са насочени предимно към - услуги в областта на търговията, здравеопазването, обществено хранене, автосервизни услуги, като малък е дела на услугите в строителството и производството. Анализите отчитат тези особености на територията и адресират следната нейна потребност: *П 09: Потребност от разширяване на производствените мощности на територията за преработка на земеделска продукция, въвеждане на иновации, за да се извлекат ползите за територията от преработването на земеделска продукция като способ за осигуряване на стабилен и независещ от измененията в пазарната конюнктура приход от земеделие. П 10: Потребност от подкрепа за неселскостопански дейности, с насоченост към развитие, модернизация и иновации за стимулиране на икономически активности, диверсификация на икономиката в региона, с приоритет на инвестиции насочени към иновации, дигитализация, кръгова икономика и заетост, които са част от интеграционните компоненти на „интелигентни селища“.* Пазарният дял на всички услуги на територията е едва 7 %, което показва, че населението, което има по-високи доходи ползва услуги извън територията, а хората от малките и периферно разположените села нямат достъп до основни услуги. Като цяло, услугите с неземеделски характер са слабо развити, в Община Крушари липсва основна услуга – аптека. Ограничен е достъп на хора от цялата територия до здравна консултация, на хронично болни, възрастни и трудно подвижни хора, хора с увреждания и маргинализирани общности и

ниски доходи поради големите разстояния на населените места до медицински кабинети. Тези особености на територията адресират следната нейна потребност: *П 11: Потребност от разширяване на обхвата на предлаганите услуги, вкл. устройване на такива, които са предназначени за няколко населени места или за които може да се организира предлагане чрез изнесени работни места, дигитализиране или мобилни.* Очакванията на хората, участвали в процеса на изготвяне на СВOMP са за достъпни услуги, които са базови за живота на хората в наши дни – аптека, зъболекарски услуги, фризьорски услуги, мобилно кино и др., които ще подобрят качеството на живот в малките населени места. Заявен е интерес за устройване на къща-хъб със споделени работни места за работа извън дома с местоположение в с. Лозенец, като тази инвестиция е част от дейностите за реализиране на концепция за интелигентни селища на територията на МИГ.

7. Потенциал за сътрудничество: Територията на МИГ граничи със съседни МИГ от няколко области: *А) От Североизточен район:* Област Добрич: МИГ Добричка и МИГ Генерал Тошево-Балчик; Област Шумен: МИГ Венец-Каолиново; *Б) Северен централен район:* Област Силистра: МИГ Кайнарджа- Алфатар- Силистра. Възможностите за сътрудничество със съседни МИГ или МИГ, чрез които се постига надграждане на потенциала на всяка от териториите е принос към икономическото развитие на малкия бизнес или към съхранението на културно-историческото наследство на териториите на сътрудническите си МИГ. Както общините Тервел и Крушари, така и МИГ имат опит в партньорството и изпълнение на проекти по вътрешнотериториално и международно сътрудничество по ИНТЕРРЕГ V-А Румъния – България 2014-2020, ФМ на ЕИП 2014 – 2021 (*Приложение ТК№28 договори доказващи опит на МИГ и общините Тервел и Крушари*). Нагласите на населението в сферата на сътрудничеството между МИГ, идентифицирани в процеса на разработване на СВOMP фокусират дейности в подкрепа на малкия бизнес: пазари на производители на сувенири или земеделска продукция или популяризиране на културно – историческото наследство – фестивали с реципрочен или надграждащ характер, археологически летни лагери и др. особености на територията изведени от анализите, адресират следната нейна потребност: *П 12: Потребност от установяване на устойчиво междутериториално и транснационално сътрудничество, подготовка и изпълнение на съвместни проекти, иновации и взаимодействие. Създаване на условия за развитие на иновативни модели на опазване на културно-историческо наследство, туристически продукти и социална ангажираност на местното население.*

8. Управление и мониторинг: СНЦ „МИГ ТЕРВЕЛ-КРУШАРИ“ изпълни една стратегия за местно развитие в периода 2012-2015 г. В момента МИГ изпълнява втора стратегия, с краен срок на изпълнение 2025 г. С изпълнението на двете стратегии, МИГ е разпознаваема сред стопанския, неправителствения и публичния сектор на територията. Настоящата стратегия за ВOMP е подготвена с участието на широк кръг представители на заинтересованите страни на територията. За изпълнението ѝ е необходим механизъм, който да обхваща всички аспекти от работата на МИГ: Координирането на дейностите за популяризиране на стратегията, консултиране на потенциалните бенефициенти, обучението на екипа на МИГ и членовете на органите на МИГ, организирането и реализиране на приеми на проекти по мерките на стратегията, мониторинга върху резултатите и степента на постигане на целите на стратегията, финансовото обезпечаване на работата на МИГ. Необходимостта от изпълнение на тези дейности от и за МИГ адресира следната потребност на територията: *П 13: Потребност от осигуряване*

на надежден механизъм за изпълнение на система от последователни и регулярни управленски действия за изпълнение на поставените цели, осъществяване на мониторинг и оценка на постигнатите резултати за изпълнение на поставената стратегическата цел в Стратегията за ВОМР на МИГ и да се обезпечи финансово административен капацитет, системи за наблюдение и отчетност, външна комуникация, популяризиране, и включване на обществеността в процеса на изпълнение на СВОМР. Съществуващото състояние на територията, нуждите и потребностите определят и визията на концепцията - Селищата на територията да се превърнат в модел за устойчиво и интелигентно развитие, където технологиите и иновациите служат за подобряване на качеството на живот, опазване на околната среда и стимулиране на икономическия растеж. Населените места на територията на двете общини Тервел и Крушари да бъдат място, където хората живеят в хармония с природата, имат достъп до качествени услуги и се чувстват сигурни и удовлетворени.

3.2. Идентифицирани групи от заинтересовани от изпълнението на стратегията за ВОМР лица на територията на МИГ:

Заинтересованите лица на територията са определени в анализа при следване на препоръките на Европейската комисия, като при идентифицирането се адресира към "движещи сили на социално-икономическото развитие" на територията, които могат пряко или непряко да създават значителни социално-икономически ползи за гражданите, предприятията и местните общности на територията. Определените заинтересовани страни са тези които могат да повлияят или да бъдат повлияни от дейностите в изпълнение на стратегията. В резултат на приложената методология са анализирани проблемите, нуждите и нагласите, възможностите и предизвикателствата, които заинтересованите лица могат да срещнат при изпълнението на стратегията, като целта бе да се получи цялостна картина на заинтересованите лица и тяхното участие в разработването и изпълнението на стратегията за ВОМР по следните критерии: **Териториална принадлежност** – физически или юридически лица, които живеят или развиват дейност в обхвата на територията на МИГ; **Икономическа активност** – предприятия и организации, които допринасят за развитието на местната икономика; **Социална значимост** – участници, които имат влияние върху социалното и културното развитие на региона; **Възможност за партньорство** – организации и лица, които могат да сътрудничат в изпълнението на стратегията. При разработването на СВОМР са идентифицирани представители на 18 групи заинтересовани лица, формиращи 3 основни сектора - Публичен, Стопански и Нестопански:

I. ПУБЛИЧЕН СЕКТОР	
1.	Общински администрации , общински съветници, кметове на кметства;
2.	Общински бюджетни звена за предоставяне на образователни услуги-(училища, детски градини, център за подкрепа на личностно развитие) и социални услуги (дом за стари хора, звена за патронажна грижа и грижа в дома)
3.	Други публични институции - горски и ловни стопанства, общински служби по земеделие.
СТОПАНСКИ СЕКТОР	

4.	Земеделски производители: Растениевъдство: Зърнопроизводство; Производство на Маслодайни култури; Овощарство; Зеленчукопроизводство; Животновъдство: Говедовъдство, Овцевъдство и козевъдство; Пчеларство.
5.	Земеделски кооперации
6.	Преработватели на земеделска продукция: на плодове, зеленчуци и подправки: на фуражни култури и производство на фураж; преработка на пчелни продукти.
7.	Микро предприятия за неземеделски дейности за производство и услуги в областта на: Здравеопазването: Индивидуални лекарски практики; Стоматологични практики; Аптеки; Търговия със стоки и материали; Услуги за бизнеса и гражданите;
8.	Малки предприятия с неземеделски дейности; Здравно заведение – медицински център; Производители на строителни материали; Търговия на строителни материали и стоки за бита.
НЕСТОПАНСКИ СЕКТОР	
9.	Неправителствена организация за защита на правата на зърнопроизводителите
10.	Неправителствени организации в сферата на образованието, културата и дейностите за съхраняване на местната идентичност
11.	Местни поделения на вероизповеданията
12.	Читалища
13.	Безработни до и над 29 годишна възраст
14.	Пенсионери
15.	Самотни и многодетни родители
16.	Представители на малцинствени общности и уязвими групи – Роми.
17.	Лица с увреждания – възрастни и/или деца
18.	Членове на колективния върховен орган на МИГ и екипа на МИГ

3.3. Наличие на уязвими и малцинствени групи на територията на МИГ и описание на техните потребности:

На територията на МИГ са идентифицирани следните уязвими и малцинствени групи:

Уязвими групи	Дял от населението
1. Лица с трайни увреждания, включително в невъзможност за самообслужване, живеещи в домашна среда	6%
2. Лица в нетрудоспособна възраст	6,53%
3. Лица с доходи под екзистенциален минимум	1,3%
4. Роми	10,15%

Уязвимите групи на територията са формирани от лица в нетрудоспособна възраст, които са 6,53 % от населението, лица с трайни увреждания, включително в невъзможност за самообслужване 6%, и лица живеещи с доходи под екзистенциалния минимум 1,3%.

Лицата от маргинизирани групи от ромски произход, които представляват 10,15% от населението на територията, формират трайна безработица, ниско образование, живот в крайна бедност. Децата на тази група са обречени на недоимък и безперспективност, а част от нея допринася за увеличаване на битовата престъпност. Негативните нагласи към ромите от страна на останалите два етноса на територията/ български и турски/ все още се проявяват в детските и учебните заведения и в обществото. Преобладаващ брой от безработните лица от уязвимите

групи са без квалификация, с основно и по-ниска степен на образование, като най-висок сред тях е делът на ромите, следван от хора с увреждания. Безработните без квалификация и специалност са преобладаващо от ромските общности в селата и кварталите с компактно ромско население на територията - с. Орляк и с. Каблешково в Община Тервел, с. Лозенец, с. Полк. Дяково, с. Абрит, с. Северци в Община Крушари и сегрегирани квартали в общинските центрове Тервел и Крушари. Проблемите, които възпрепятстват включването в заетост на голяма част от безработните роми на територията, са свързани с ниската степен (или липса) на образование, липса на квалификация, липса на мотивация за работа (заплащане, което не отговаря на очакванията), липса на трудови навици и дисциплина (най-вече при мъжете от ромската общност, за които е характерно участието в сезонни и кратковременни дейности). Ниското образование или липсата на такова, както и липсата на квалификация или наличието на увреждания, възпрепятстват интеграцията на пазара на труда на безработните в двете общини. При хората с увреждания ограниченията при реализирането им на пазара на труда произтичат от спецификата на уврежданията им, които не позволяват упражняване на определени видове дейности. За тази група безработни лица са необходими специфични видове квалификация, съобразена с физическото и менталното им състояние. Допълнително отдалечеността на населените места затруднява достъпа както на възрастните и хората с увреждания, така и на хората от ромски произход до основни услуги за населението и най-вече достъп до здравеопазване. Допълнително е заявена нужда от поддържането на населените места на територията на МИГ в приветлив вид, което гарантира тяхната привлекателност като места за обитаване от различни групи хора, което изисква осигуряване на работна ръка за извършване на ежедневни дейности. Изведените в анализа нагласи на уязвимите и магнитизирани групи са за включване в програми за заетост за поддържане на обществени зелени площи / трасета на маршрути, гробищни паркове, стадиони, за разкопки на обекти на културно-историческото наследство. Започване на почасова работа, преквалификация и обучения. Адресирана е нужда от включването в подходящи обучения и квалификация на хора без образование, с основно и по-ниско образование и на безработни с увреждания с цел намиране на работа и осигуряване на доходи. Тези характеристики на уязвимите групи на територията адресират следната нейна потребност: *П 14: Потребност от подобряване достъпа до образование, обучение и квалификация на представителите от уязвимите групи, в т.ч. маргинализираните групи на ромите като предпоставка за тяхното интегриране в обществото и ускоряване на този процес на интеграция посредством осигуряване на добър достъп на уязвимите групи до социални и здравни услуги и целенасочена работа за преодоляване на негативните стереотипи към ромите.*

3.4. Анализ на силните и слабите страни, възможностите и заплахите на територията на МИГ:

Географски район, природни и климатични дадености, компоненти на околната среда	
Силни страни	Слаби страни
♦Добра свързаност на общините от територията на МИГ;♦ Общи и взаимно допълващи се природни ресурси между Тервел и Крушари;♦Район, недокоснат от глобализация,	♦Отдалеченост на територията от големи общински и икономически центрове; ♦Вътрешна периферия на Североизточен регион; ♦Липса на

<p>урбанизация и масов туризъм; ♦ Плодородни почви; ♦ Подходящ климат за развитие на устойчиви за територията земеделски култури; ♦ Наличие на големи, стопанисвани от държавни горски стопанства горски масиви; ♦ Наличие на язовири в добро техническо състояние; ♦ Голям брой каменни чешми, свързани със съхранения култ към водата на територията; ♦ Наличие на защитени територии, сравнително запазено биоразнообразие; ♦ Високи нива на слънчево греене; ♦ Средни нива на сила на вятъра; ♦ Компонентите на околната среда не отчитат налични рискове; ♦ Функционираща система за сметосъбиране и сметоизвозване на смесени битови отпадъци; ♦ Предприети действия за кандидатстване за изграждане на системи за разделно събиране и оползотворяване на биоразградимите отпадъци</p>	<p>полезни изкопаеми; ♦ Един от най-сухите райони (беден на валежи) в страната; ♦ Добивът на питейна вода е високо енергоемък; ♦ Липса на поливна инфраструктура и поливни площи; ♦ Липса на планове за управление на защитените зони и слаба информираност на населението за ценни растителни и животински видове на територията; ♦ Отпадъци, подлежащи на рециклиране и повторна употреба, не се преработват; ♦ Липса на работещ механизъм и нагласи у населението за разделно събиране и оползотворяване на отпадъците</p>
<p>Възможности</p>	<p>Заплахи</p>
<p>♦ Адаптиране на стопанствата към промени в климата; ♦ Разширяване на обхвата на сухоустойчивите сортове; ♦ Разнообразяване на земеделските култури; ♦ Кръгова икономика; ♦ Привличане на туристически и научен интерес към наблюдения и проучване на биоразнообразието; ♦ Изграждане на инфраструктура до защитените територии; ♦ Положителни модели за добив на енергия от възобновяеми енергийни източници – фотоволтаични централи и нагласи у бизнеса и местните власти за изграждането им върху покриви и нископродуктивни земи; ♦ Общи проекти на двете общини за развитие на природния потенциал и съхранението на екологичния фонд; ♦ Кампании сред местното население за пестене на водата, за опазване на околната среда;</p>	<p>♦ Промени в климата; ♦ Риск от наводнения при проливни дъждове; ♦ Намалване на добивите от земеделие; ♦ Задълбочаване на периферния характер на територията; ♦ Замърсяване на околната среда и нерегламентирано изхвърляне на отпадъци в околностите на населените места; ♦ Намалване на биоразнообразието за определени растителни и животински видове.</p>
<p>Културното наследство като ресурс за развитие</p>	
<p>Силни страни</p>	<p>Слаби страни</p>
<p>♦ Идентифицирани природни, културни, исторически забележителности; ♦ Богат и ежегодно обогатяван културен календар; ♦ Интерактивен музей с наличен ресурс за</p>	<p>♦ Липса на предпоставки за развитие на устойчиви форми на туризъм; ♦ Липса на социализация на обекти, които са потенциал за културен туризъм;</p>

<p>обучение и познавателни игри; ♦Съхранен автентичен фолклор и традиции; ♦Гостоприемно население; ♦Наличие на недвижими културни ценности с национално и регионално значение в процес на разработване; ♦Свързаност и достъпност с райони с развит морски туризъм; ♦Множество самодейни групи за автентичен фолклор, вкл. добре подготвен голям детски фолклорен ансамбъл; ♦Мрежа от читалища с библиотеки; ♦Наличие на малки места за пребиваване; ♦Утвърдени и устойчиви формати на фолклорни фестивали, събори и конкурси на територията;</p>	<p>♦Няма разработен съвместен туристически продукт; ♦Липсват обучени кадри, които да рекламират, предлагат и организират туристически продукт;. ♦Системата за визуална информация (указателни и информационни табели) е недоразвита, липсва дигитализация на музейните фондове; ♦Недостатъчен капацитет на местата за настаняване в периоди на атрактивни културни събития; ♦Гостоприемството на населението и запазената връзка с местното фолклорно и етнографско наследство не носи икономически ползи; ♦Липса на дигитални решения в промотиране на територията като туристическа дестинация; ♦Читалищата предлагат еднообразни и остарели за времето услуги и продукт;</p>
Възможности	Заплахи
<p>♦Партньорства с музеи и културни институции; ♦Организиране на специализирани студентски и научни експедиции; ♦Синхронизиране и съвместно маркетингово на културния календар на двете общини; ♦Разработване на туристически маршрути; ♦Дигитализация и използване възможностите на социалните медии;</p>	<p>♦Изоляция на територията; ♦Несоциализирано културно наследство;</p>
Човешки ресурси	
Силни страни	Слаби страни
<p>♦70% от населението живее в села, с чиста околна среда; ♦Етническо разнообразие и преобладаващо високо ниво на толерантност между етноси и религии в голяма част от населените места; ♦Увеличаващ се механичен прираст в община Тервел; ♦Сравнително оптимизирана и модернизирана мрежа на образователните институции; ♦Предприети активни мерки за привличане на здравни кадри и развитие на медицинския център в Тервел; ♦Високо търсене на съществуващите социални услуги; ♦Натрупан опит (15 години) в прилагане на</p>	<p>♦Продължава обезлюдяването на територията, динамиката е по-силна в община Крушари; ♦Намаляват младите хора и нараства възрастното население; ♦Висока разпръснатост на населението в много на брой малки села под 250 души; ♦Нивото на безработица расте с нарастване на възрастта и е най-високо сред търсещите работа с ниско или без образование и квалификация; ♦Големи групи от хора без квалификация и възможност за включване на пазара на труда, в сегрегирани квартали и</p>

<p>подхода на водено от общностите местно развитие; ♦Опит на местните власти и МИГ в реализирането на трансгранични проекти и партньорства с общини и МИГ в страната; ♦Нагласа у местните власти за активиране на изолирани от пазара на труда лица , квалифицирането им и наемането им за изпълнение на дейности за поддръжка на обществени площи;</p>	<p>населени места; ♦По-ниски от средното за страната работни заплати; ♦Децата намаляват и образователната мрежа се свива; ♦Висока енергоемкост на публичния сграден фонд; ♦Недостиг на здравни кадри;</p>
<p>Възможности</p>	<p>Заплахи</p>
<p>♦Привличане и подкрепа за инвеститори; ♦Разкриване на работни места; ♦Превенция от маргинализиране чрез подкрепа за достъп до образование и работа;</p>	<p>♦Маргинализиране на част от населението; ♦Негативни стереотипи към малцинствата в населени места със смесено по отношение на етноси население; ♦Закриване на образователни заведения; ♦Лишаване на части от територията от основни услуги;</p>
<p>Икономика</p>	
<p>Силни страни</p>	<p>Слаби страни</p>
<p>♦Развит селскостопански сектор, с различни по размер стопанства; ♦Високи добиви от зърнопроизводство; ♦Интерес и развитие на пчеларството; ♦Наличие на специфични производства с традиции, които създават работни места; ♦Стабилност на бизнес-структурите в община Тервел; ♦Наличие на гъвкави микропредприятия, с нагласа за разширяване и модернизиране; ♦Нагласа у бизнеса за предлагане на услуги чрез изнесени работни места, мобилност и дигитални решения; ♦Нагласа у бизнеса за наемане на работна ръка със специфична за съответни производства и услуги квалификация; ♦Секторът познава и участва в прилагането на BOMP;</p>	<p>♦Силна зависимост от земеделието, което произвежда суровина с ниска добавена стойност за територията; ♦Слабо застъпени производства за преработване на добита земеделска продукция от растениевъдство и животновъдство с очертана потребност от разширяване и модернизиране на мощностите им; ♦Ограничени възможности за развитие и модернизиране на малките земеделски стопанства и техни сдружения; ♦Ниско ниво на енергийна ефективност на материалната база за производство и услуги; ♦Липса на квалифицирана работна ръка за бизнеса; ♦Трайна тенденция на намаляване на бизнес-структурите в община Крушари; ♦Моносекторен модел на икономика в община Крушари; ♦В община Крушари липсват ПЧИ, в Тервел те са много малко</p>

Възможности	Заплахи
<ul style="list-style-type: none"> ◆ Коопериране на земеделските производители; ◆ Привличане на инвеститори; ◆ Синергични действия между публичен и частен сектор за осигуряване на работни места; ◆ Насърчаване на младите фермери, иновациите, животновъдството, щадящото земеделие и адаптирането на стопанствата към промените в климата, директните продажби; ◆ Услуги в изнесени работни места и мобилни услуги; 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Монополизиране на земеделския сектор; ◆ Липса на инвестиционен интерес към територията и задълбочаване на обезлюдяването; ◆ Промени в климата;
Техническа и социална инфраструктура	
Силни страни	Слаби страни
<ul style="list-style-type: none"> ◆ Свързаност и достъпност на територията; ◆ Бърз широколентов интернет в община Тервел; ◆ Изградена енергийна и водопроводна мрежа; ◆ Газификация в гр. Тервел; ◆ Изградени източници на възобновяема енергия – фотоволтаични паркове и инвестиционна активност за изграждане на ветропаркове; ◆ Наличен общински жилищен фонд; ◆ Налични места за обществено ползване – паркове и спортни съоръжения; ◆ Опит на местните власти във въвеждане на мерки за енергийна ефективност в сгради за предоставяне на публични услуги и системи за улично осветление; 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Достъпност на територията единствено чрез сухопътен транспорт; ◆ Една пета от хората в община Крушари нямат интернет връзка; ◆ Вътрешно селищната мрежа с ниско напрежение в община Крушари е в лошо състояние; ◆ Лоша улична инфраструктура в малките населени места; ◆ Липса на благоустроени места за обществено ползване, спорт и отдих в малките населени места; ◆ Наличие на много на брой енергоемки сгради за публични услуги; ◆ Големи загуби на питейна вода; ◆ Населени места без канализация; ◆ В двете общини има сегрегирани села и квартали с уязвими етнически малцинства със структурна бедност; ◆ Липсва техника и работна ръка за поддръжка на пространствата за обществено ползване;
Възможности	Заплахи
<ul style="list-style-type: none"> ◆ Въвеждане на системи за интелигентно енергопотребление и контрол; ◆ Разширяване на обхвата на общинските сгради с въведени мерки за енергийна ефективност и фотоволтаични системи; 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Задълбочаване на териториалната и етническа изолация; ◆ Проява на природни бедствия и катастрофични събития;
4. Цели на стратегията, включително измерими целеви стойности за резултатите, и съответните планирани действия:	
4.1. Цели на стратегията и приоритети за развитие на територията:	

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ: Устойчив и интелигентен икономически растеж, чрез развита инфраструктура, инвестиции в човешкия капитал, опазване на околната среда, природното и културно наследство за насърчаване на жизнеспособността и социалното приобщаване на територията. Стратегическата цел на СВОМР на МИГ Тервел-Крушари обвързва доброто познаване на характеристиките на територията, надградени с нагласите и очакванията на заинтересованите страни и опита им от реализирани проекти при прилагането на подхода ВОМР през периодите 2013-2015 и СВОМР 2016-2023, като предпоставки за развитие на икономиката и публичните услуги на територията, с грижа за хората, опазване на околната среда и съхраняване на културно-историческото наследство. Стратегическата цел е изведена след проучване и анализ на природните и социално-икономическите дадености на територията на общините Тервел и Крушари, отчитайки спецификите. В контекста на потребностите на заинтересованите страни и техните нагласи да бъдат активната страна за намери на проекти и действия за решения на очертаните проблеми на общността на територията на МИГ. Проучени са стратегически документи, документи касаещи развитието на общини Тервел и Крушари и разписаната концепция за създаване на интелигентни селища на територията на МИГ, както и вече реализирани дейности в изпълнение на концепцията. Постигането на стратегическата цел ще се осъществи посредством изпълнението на три приоритета и специфични цели към всеки от тях с интегриране на потребностите:

Приоритет 1: Устойчиво развитие на местната икономика чрез интелигентни технологии и решения, повишаващи конкурентоспособността и съхраняващи природните ресурси.

Специфична цел 1.1: Подкрепа за модернизация в земеделието и повишаване на добавената стойност, чрез инвестиции в иновации, енергийна ефективност и кръгова икономика за по-добро използване на ресурсите. Целта кореспондира с изведените от анализа потребности: П 01: Потребност от осигуряване на производства и услуги, представляващи алтернатива на преобладаващите на територията земеделски дейности и разширяване на обхвата им извън общинските центрове с цел осигуряване на достъп до тях и на жителите на малките населени места. П 02: Потребност от запазване на обхвата на установените за територията и показали добра адаптивност към засушаванията земеделски култури, въвеждане на иновации и увеличаване на инвестициите в земеделските стопанства с цел повишаване на ефективността на процесите по обработка на земеделските култури, разширяване на възможностите за съхранение на добитата продукция и снижаване на разходите в земеделските стопанства. П 04: Потребност от въвеждане на мерки за енергийна ефективност, използване на ВЕИ и внедряване на оборудване за предотвратяване на замърсяването на околната среда в сградния фонд на икономическите оператори на територията, предназначен за производство, преработка на селскостопанска продукция и предоставяне на услуги. П 09: Потребност от разширяване на производствените мощности на територията за преработка на земеделска продукция, въвеждане на иновации, за да се извлекат ползите за територията от преработването на земеделска продукция като способ за осигуряване на стабилен и независещ от измененията в пазарната конюнктура приход от земеделие. **Мерките за постигането на СЦ 1.1 са: М 01: Инвестиции за развитие и модернизация на земеделските стопанства на територията на МИГ „Тервел-Крушари“; М**

02: Инвестиции за развитие и модернизация в преработката на селскостопански продукти на територията на МИГ Тервел-Крушари;

Специфична цел 1.2: Насърчаване на нови и съществуващи неселскостопански дейности чрез иновации, алтернативен бизнес и кръгова икономика за повишена конкурентоспособност. Целта кореспондира с изведените от анализа потребности:

П 01: Потребност от осигуряване на производства и услуги, представляващи алтернатива на преобладаващите на територията земеделски дейности и разширяване на обхвата им извън общинските центрове с цел осигуряване на достъп до тях и на жителите на малките населени места. П 04: Потребност от въвеждане на мерки за енергийна ефективност, използване на ВЕИ и внедряване на оборудване за предотвратяване на замърсяването на околната среда в сградния фонд на икономическите оператори на територията, предназначен за производство, преработка на селскостопанска продукция и предоставяне на услуги. П 10: Потребност от подкрепа за неселскостопански дейности, с насоченост към развитие, модернизация и иновации за стимулиране на икономически активности, диверсификация на икономиката в региона, с приоритет на инвестиции насочени към иновации, дигитализация, кръгова икономика и заетост, които са част от интеграционните компоненти на „интелигентни селища“. П 11: Потребност от разширяване на обхвата на предлаганите услуги, вкл. устройване на такива, които са предназначени за няколко населени места или за които може да се организира предлагане чрез изнесени работни места, дигитализиране или мобилни услуги.

Мерки за постигането на СЦ 1.2: М 03: Инвестиции за развитие и модернизация на неселскостопански икономически дейности на територията на МИГ Тервел-Крушари;

Приоритет 1 от СВОМР се постига чрез интервенции, предвидени за изпълнение на мерки М01, М02 и М03 от СВОМР на МИГ, и чрез допълващо финансиране на мерки по Програма „Околна среда“.

Приоритет 2: Подобряване на живота в региона чрез развитие на „интелигентни селища“, устойчиви обществени услуги и инфраструктура, заетост, социално включване и приемственост между поколенията.

Специфична цел 2.1: Повишаване качеството на живот чрез модернизация на инфраструктурата, енергийна ефективност и достъп до съвременни услуги с устойчиви и интелигентни решения. Целта кореспондира с изведените от анализа потребности: П 07: Потребност от подобряване състоянието на сградите, в които се предоставят обществени услуги, вкл. въвеждане на мерки за енергийна ефективност, повишаване на интервенциите за подобряване на уличната инфраструктура, създаване на рекреативни зони и интелигентни решения за публичната среда в малките населени места с цел преодоляване на различията в качеството на живот на хората в тях спрямо този на жителите на общинските центрове на територията; П 11: Потребност от разширяване на обхвата на предлаганите услуги, вкл. устройване на такива, които са предназначени за няколко населени места или за които може да се организира предлагане чрез изнесени работни места, дигитализиране или мобилни услуги.

Мярка за постигането на СЦ 2.1: М 04 : Инвестиции за развитие на основни услуги и модернизация на дребна по мащаби инфраструктура на територията на МИГ Тервел-Крушари от СВОМР на МИГ, и чрез подпомагане с допълващото финансиране на мерки по Програма „Човешки ресурси“.

Специфична цел 2.2: Насърчаване на социалното приобщаване и активна обществена ангажираност с фокус върху съхранението на природното, културното и историческото наследство и опазване на околната среда. Целта кореспондира с изведените от анализа потребности и конкретните местни специфики: П 06: Потребност от поддържане и надграждане на концепцията на традиционните за територията фестивали и събития с фолклорна насоченост и развиване на потенциала за привличане на интереса към двете общини посредством дигитализация на музейни фондове, социализация на крепости и места за културни събития, извеждане на ценностите на религиите като способ за възпитаване на младите хора в дух на толерантност и привързаност към род и родина. **Мярка за постигането на СЦ 2.2: М 05: Дигитализация, опазване и развитие на културния живот, историческото и природно наследство, и социално приобщаване на територията“.**

Специфичните цели 2.1 и 2.2 се постигат, чрез изпълнение на мерки М 04 и М 05 кореспондиращи с целите на СПРЗСР, целите на Регламент (ЕС) № 2021/2115: Обща цел съгласно чл. 5, б. „в“: в) да укрепва социално-икономическата структура на селските райони и специфична цел съгласно чл. 6, параграф 1, буква „з“: з) насърчаване на заетостта, растежа, равенството между половете, включително участието на жените в селскостопанската дейност, социалното приобщаване и местното развитие в селските райони, включително кръговата биоикономика и устойчивото горско стопанство, и чрез допълващото финансиране по мерки от Програма „Околна среда“ и Програма „Развитие на човешките ресурси“

Приоритет 3: Ефективно управление, популяризиране и сътрудничество за устойчивото прилагане на стратегията за ВОМР на територията на МИГ Тервел – Крушари.

Специфична цел 3.1: Развитие на партньорства и съвместни инициативи чрез сътрудничество с други МИГ и заинтересовани страни, с цел обмен на добри практики, трансфер на знания и съвместно изпълнение на иновативни проекти. Целта кореспондира с изведените от анализа потребности: П 12: Потребност от установяване на устойчиво междутериториално и транснационално сътрудничество, подготовка и изпълнение на съвместни проекти, иновации и взаимодействие. Създаване на условия за развитие на иновативни модели на опазване на културно-историческо наследство, туристически продукти и социална ангажираност на местното население. **Мярка за постигането на СЦ 3.1: М 06: „Сътрудничество и подготвителни дейности за него“ от СВОМР.**

Специфична цел 3.2: Осигуряване на ефективна координация, мониторинг, оценка и публичност на изпълнението на стратегията за ВОМР, с цел повишаване на прозрачността, отчетността и ангажираността на местните заинтересовани страни. Целта кореспондира с изведените от анализа потребности: П 13: Потребност от осигуряване на надежден механизъм за изпълнение на система от последователни и регулярни управленски действия за изпълнение на поставените цели, осъществяване на мониторинг и оценка на постигнатите резултати за изпълнение на поставената стратегическата цел в Стратегията за ВОМР на МИГ и да се обезпечи финансово административен капацитет, системи за наблюдение и отчетност, външна комуникация, популяризиране, и включване на обществеността в процеса на изпълнение на СВОМР. **Мерки за постигането на СЦ 3.2: М 07: „Управление, мониторинг и оценката на стратегията и нейното популяризиране“. Приоритетите и целите, поставени в СВОМР на МИГ Тервел – Крушари, финансирана от ЕЗФРСР чрез СПРЗСР и чрез подкрепата на Програми „Околна среда“ и „Човешки ресурси“ създават **интегриран подход** за развитието**

на територията, като не само подобряват икономическите перспективи, но и работят за **качеството на живот, интелигентен растеж и устойчивостта на региона**. Всяка специфична цел и мярка са следствие от спецификата и реалната **потребност на територията**, които са свързани с **икономическо, социално и екологично развитие**.

4.2. Измерими целеви стойности за резултатите (индикатори):

4.2.1. Индикатори за цялостното прилагане на стратегията за ВОМР – задължителни и специфични за МИГ:

Исходни индикатори (за изпълнение/продукт)	Мерни единици	Стойности	Източници на информация
„Брой одобрени за финансирани проектни предложения в рамките на стратегията за ВОМР“	Брой	41	проектни предложения
„Брой на сключените договори“	Брой	41	проектни предложения
Дял на одобрени за финансиране проектни предложения за „умни села“ в рамките на стратегията за ВОМР	%	7	проектни предложения
„Стойност на сключените договори“	Лв.	5 867 400,00	проектни предложения
Специфични индикатори за резултат			
Брой модернизиранни земеделски стопанства/предприятия.	бр.	12	проектни предложения
Проекти за инвестиции в енергоефективни мерки и технологии, в изпълнението на концепцията за „интелигентно селище“ на територията на МИГ.	бр.	7	проектни предложения
Кандидатът – физическо лице или законният представляващ кандидата – юридическо лице е на възраст до 40 години и/или жена и/или представител на уязвима или малцинствена група	бр.	5	проектни предложения
Брой разработени съвместни продукти/услуги/дейности.	бр.	1	проектни предложения
Изготвена стратегия за „интелигентни селища“ на територията на МИГ Тервел – Крушари.	бр.	1	проектни предложения
Общи индикатори за резултат			
R.37 „Нови работни места по подкрепените проекти“;	Брой	10	проектни предложения

R.40 „Интелигентен икономически преход в селските райони: Брой на подкрепени стратегии за „умни села“;	Брой	1	проектни предложения
R.41 „Свързани европейски селски райони: Дял на населението в селските райони, ползващо се от подобрения достъп до услуги и инфраструктура чрез инвестиции от ОСП“;	%	100	проектни предложения
R.42 „Насърчаване на социалното включване: Брой лица, обхванати от проекти, свързани с подкрепа на дейности за социално включване“;	Брой	30	проектни предложения
R.0 „Брой лица, включени в дейности по обучения, информационни срещи и семинари и други дейности, свързани с трансфер на знания“.	Брой	90	проектни предложения

4.2.2. Индикатори по мерки:

Индикатори по Мярка М 01: *Инвестиции за развитие и модернизация на земеделските стопанства на територията на МИГ Тервел-Крушари.*

Изходни индикатори (за изпълнение/продукт) по Мярка М01	Цел	
	Брой/ % / лв.	Източници на информация
Брой одобрени за финансирани проектни предложения за инвестиции в производствени дейности в земеделските стопанства/предприятия.	12 бр.	Проектни предложения
Стойност на сключените договори за инвестиции в производствени дейности в земеделските стопанства .	720 000,00 лв.	Проектни предложения
Специфични индикатори за резултат по Мярка М01		
Брой модернизирани земеделски стопанства/предприятия.	12 бр.	Проектни предложения
Основни индикатори за резултат по Мярка М01		
R.37 „Нови работни места по подкрепените проекти“	2 бр.	Проектни предложения

Индикатори по Мярка М 02: *Инвестиции за развитие и модернизация в преработката на селскостопански продукти на територията на МИГ Тервел-Крушари.*

Изходни индикатори (за изпълнение/продукт) по Мярка М02:	Цел	
	Брой/ % / лв.	Източници на информация
„Брой одобрени за финансирани проектни предложения за инвестиции в преработката на селскостопански продукти	3 бр.	Проектни предложения

„Стойност на сключените договори за инвестиции в преработката на селскостопански продукти "	520 000,00 лв.	Проектни предложения
Специфични индикатори за резултат по Мярка М02		
Проекти за инвестиции в енергоефективни мерки и технологии, в изпълнението на концепцията за „интелигентно селище“ на територията на МИГ.	2 бр.	Проектни предложения
Основни индикатори за резултат по Мярка М02:		
R.37 „Нови работни места по подкрепените проекти"	2 бр.	Проектни предложения

Индикатори по Мярка М 03: *Инвестиции за развитие и модернизация на неселскостопански икономически дейности на територията на МИГ Тервел-Крушари.*

Изходни индикатори (за изпълнение/продукт) по Мярка М03:	Цел	
	Брой/ % / лв.	Източници на информация
„Брой одобрени за финансирани проектни предложения за инвестиции в неселскостопански икономически дейности ".	14 бр.	Проектни предложения
„Стойност на сключените договори за инвестиции в неселскостопански икономически дейности".	787 000,00 лв.	Проектни предложения
Специфични индикатори за резултат по Мярка М03		
Проекти за инвестиции в енергоефективни мерки и технологии, в изпълнението на концепцията за „интелигентно селище“ на територията на МИГ.	1 бр.	Проектни предложения
Кандидатът – физическо лице или законният представляващ кандидата – юридическо лице е на възраст до 40 години и/или жена и/или представител на уязвима или малцинствена група	5 бр.	Проектни предложения
Основни индикатори за резултат по Мярка М03:		
R.37 „Нови работни места по подкрепените проекти".	3 бр.	Проектни предложения

Индикатори по Мярка М 04: *Инвестиции за развитие на основни услуги и модернизация на дребна по мащаби инфраструктура на територията на МИГ Тервел-Крушари.*

Изходни индикатори (за изпълнение/продукт) по Мярка М04:	Цел	
	Брой/ % / лв.	Източници на информация
„Брой одобрени за финансирани проектни предложения за развитие и модернизация на основните услуги и дребна по мащаби инфраструктура "	7 бр.	Проектни предложения

„Стойност на сключените договори за инвестиции в развитие и модернизация на основните услуги и дребна по мащаби инфраструктура"	2 100 000 лв.	Проектни предложения
Специфични индикатори за резултат по Мярка М04		
Брой проекти, допринасящи за устойчивото развитие в изпълнението на концепцията за „интелигентно селище“ на територията.	2 бр.	Проектни предложения
Основни индикатори за резултат по Мярка М04:		
R.37 „Нови работни места по подкрепените проекти"	3 бр.	Проектни предложения
R.41 „Свързани европейски селски райони: Дял на населението в селските райони, ползващо се от подобрения достъп до услуги и инфраструктура чрез инвестиции от ОСП"	100%	Проектни предложения

Индикатори по Мярка М 05: *Дигитализация, опазване и развитие на културния живот, историческото и природно наследство, и социално приобщаване на територията.*

Исходни индикатори (за изпълнение/продукт) по Мярка М05:	Цел	Източници на информация
	Брой/ % / лв.	
„Брой одобрени за финансирани проектни предложения за опазване и развитие на културния живот, историческото и природно наследство на територията "	3 бр.	Проектни предложения
„Стойност на сключените договори за инвестиции в опазване и развитие на културния живот, историческото и природно наследство, и социално приобщаване_"	100 000,00лв	Проектни предложения
Специфични индикатори за резултат по Мярка М05		
Проекти, допринасящи за изпълнението на концепцията за „интелигентно селище“ на територията.	1 бр.	Проектни предложения
Основни индикатори за резултат по Мярка М05:		
R.41 „Свързани европейски селски райони: Дял на населението в селските райони, ползващо се от подобрения достъп до услуги и инфраструктура чрез инвестиции от ОСП"	100%	Проектни предложения

Индикатори по Мярка М 06: *„Сътрудничество и подготвителни дейности за него“*

Исходни индикатори (за изпълнение/продукт) по Мярка М06	Цел	Източници на информация
	Брой/ % / лв.	

„Брой одобрени за финансирани проекти за Сътрудничество и подготвителни дейности за него <u>на територията</u> ”	2 бр.	Проектни предложения
„Стойност на сключените договори за Сътрудничество и подготвителни дейности за него ”	220 000,00 лв.	Проектни предложения
Специфични индикатори за резултат по Мярка М06		
Брой разработени съвместни продукти/услуги/дейности.	1 бр.	Проектни предложения
Изготвена стратегия за „интелигентни селища“ на територията на МИГ Тервел – Крушари.	1 бр.	Проектни предложения
Основни индикатори за резултат по Мярка М06:		
R.42 „Насърчаване на социалното включване: Брой лица, обхванати от проекти, свързани с подкрепа на дейности за социално включване”.	30 бр.	Проектни предложения
R.0 „Брой лица, включени в дейности по обучения, информационни срещи и семинари и други дейности, свързани с трансфер на знания”.	30 бр.	Проектни предложения

Индикатори по Мярка М 07: *Управление, мониторинг и оценката на стратегията и нейното популяризиране.*

Изходни индикатори (за изпълнение/продукт) по Мярка М07	Цел	Източник на информация
	Брой/%/ лв.	
„Изпълнена стратегия за ВОМР ”	1 бр.	Проектни предложения
„Стойност на изпълнената стратегия за ВОМР ”	5 867 400 лв.	Проектни предложения
Основни индикатори за резултат по Мярка М07:		
R.40 „Интелигентен икономически преход в селските райони: Брой на подкрепени стратегии за „умни села”;	1 бр.	Проектни предложения
R.41 „Свързани европейски селски райони: Дял на населението в селските райони, ползващо се от подобрения достъп до услуги и инфраструктура чрез инвестиции от ОСП”;	100%	Проектни предложения
R.0 „Брой лица, включени в дейности по обучения, информационни срещи и семинари и други дейности, свързани с трансфер на знания”.	90 бр.	Проектни предложения

4.3. Планирани дейности за постигане на целите и приоритетите на стратегията

Изпълнението на стратегията за ВОМР ще стартира с подписване на Административен договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ за управление, мониторинг и оценка на стратегията и нейното популяризиране по процедура чрез подбор № BG06AFSP001-1.001.

Стратегията е разработена за периода до 31 декември 2027 г. в съответствие с Насоки за кандидатстване по процедура № BG06AFSP001-1.001 „Изпълнение на операции, включително

дейности за сътрудничество и тяхната подготовка, избрани в рамките на стратегията за местно развитие“ от Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2023-2027 г.). Процедури за прием на проекти към стратегията могат да бъдат провеждани и след този срок, при указания на УО на СПРЗСР, и предвид условието, че плащанията са допустими до 31.12.2029 г.

Планираните дейности за реализацията на настоящата Стратегия на МИГ Тервел-Крушари са в резултат на натрупания опит от изпълнението на предходните две Стратегии 2012-2015 г. и 2016-2023 г.. Изпълнението на дейностите е и в съответствие с основните принципи за работа на Сдружението - **координация, допълняемост и синергия** , регламентирани в Устава:

I. Основни принципи при изпълнение на дейностите за постигане на целите и приоритетите на стратегията:

- **Координация** – ефективно планиране и избягване на дублиране чрез колективност, лична отговорност и екипна работа.
- **Институционално сътрудничество** – обмяна на информация и добри практики между местни власти, институции и бенефициенти.
- **Синергия** – интегриран и партньорски подход с публичност, равнопоставеност, дигитализация и подкрепа за „умни селища“.

II. Основни дейности:

- 1) **Сформиране на екип** – изпълнителен директор и експерти с опит в ЛИДЕР.
- 2) **Разработване на процедури в ИСУН** – условия, указания и документи за кандидатстване и изпълнение.
- 3) **Подкрепа за кандидати/бенефициенти** – информационни срещи, помощ при кандидатстване, поддържане на публичен регистър.
- 4) **Подбор и оценка на проекти** – чрез двуетапна оценка от КППП и електронен регистър.
- 5) **Мониторинг и оценка на стратегията** – доклади, справки и анализи по изискване на УО.
- 6) **Популяризиране на СВОМР** – разяснителни кампании, представяне на резултати и споделяне на добри практики.
- 7) **Изграждане на капацитет** – обучения, семинари, мрежови дейности с МИГ в страната и чужбина.
- 8) **Сътрудничество** – развитие на партньорства, съвместни инициативи, изготвяне на Стратегия за „умни селища“.
- 9) **Адаптивни дейности** – възможност за въвеждане на нови, целесъобразни действия при нужда.

Стратегията за водено от общностите местно развитие на МИГ Тервел–Крушари 2023–2027 г. представлява цялостен, добре структуриран и интегриран инструмент за устойчиво развитие на територията. Заложените принципи на координация, сътрудничество и синергия създават стабилна основа за ефективно изпълнение на дейностите. Вниманието към прозрачност, местно участие, обмен на добри практики и дигитализация осигурява реална добавена стойност и ангажираност на всички заинтересовани страни. Гъвкавостта на подхода позволява адаптация към променящите се обстоятелства и нужди, като гарантира, че целите на стратегията ще бъдат постигнати по устойчив и иновативен начин. (Приложение ТК № 9- Описание на дейностите за постигане целите на СВОМР)

5. Описание на мерките:

Мерки и дейности, финансирани от ЕЗФРСР:

Мярка: „Инвестиции за развитие и модернизация на земеделските стопанства на територията на МИГ Тервел-Крушари“

I. Цели на мярката: Мярката е в изпълнение на Приоритет 1, Специфична цел 1.1, е адресирана от потребности П 01; П 02 и П 04.

Цели: Подпомагане за надеждни земеделски доходи и устойчивост на селскостопанския сектор на територията с цел подобряване на дългосрочната продоволствена сигурност и разнообразието в селското стопанство, както и гарантиране на икономическата устойчивост на селскостопанското производство чрез: Ускоряване на модернизацията, внедряване на иновации, технологично обновяване и кръгова биоикономика на земеделските стопанства; Повишаване на конкурентоспособността на местните икономики и възможности за създаване на местен бизнес, включително чрез диверсификация и подкрепа за алтернативни дейности в земеделието; Подобряване на производителността и добивите на земеделските стопанства; Сметчаване на изменението на климата и за адаптиране към него, включително чрез намаляване на емисиите на парникови газове и повишаване на улавянето на въглерод, както и насърчаване на устойчивата енергия; Подобряване на ориентацията на пазара и увеличаване на конкурентоспособността на стопанствата; Насърчаване на заетостта, растежа, равенството между половете, включително участието на жените в селскостопанската дейност; Подкрепа на млади земеделски стопани и нови земеделски стопани и улесняване на устойчивото развитие на стопанска дейност на територията; Устойчиво енергийно развитие в изпълнение на концепцията за „интелигентно селище“ на територията.

Обхват: Мярката обхваща инвестиции в нематериални и материални активи в съществуващи земеделски стопанства и новосъздадени, свързани с производството на селскостопански продукти, включени в Приложение I на ДФЕС или памук, с изключение на риба и рибни продукти.

II. Допустими кандидати

- 1. Земеделски стопани** - физически лица или юридически лица, регистрирани по Закона за подпомагане на земеделските производители или Търговския закон;
- 2. Структури** - обединения/неперсонифицирани дружества от две или повече физически или юридически лица с цел „Колективна инвестиция“² - учредени по реда на Закона за задълженията и договорите, създадени за съвместно закупуване и ползване на материални активи за земеделски дейности в съответствие с чл. 73 от Регламент (ЕС) 2021/2115.;

² „Колективни инвестиции“ - инвестиции от две или повече физически или юридически лица, които са учредили структура по реда на Закона за задълженията и договорите, която се създава за съвместно закупуване и ползване на материални активи за земеделски дейности в съответствие с чл. 73 от Регламент (ЕС) 2021/2115;

3. Обединения на земеделски стопани създадени в съответствие с националното законодателство, в т.ч. земеделски кооперации.

4. Групи и/или организации на производители;

III. Допустими дейности

Инвестициите допустими за подпомагане в рамките на мярката са насочени към следните примерни дейности свързани с производството на селскостопански продукти включени в приложение I на Договора за функционирането на Европейския съюз или памук, (с изключение на риба и рибни продукти). Дейности в земеделските стопанства, насочени към опазване на компонентите на околната среда за биологично производство и прецизно/интелигентно/цифрово земеделие. *Дейностите в рамките на мярката, могат да включват следните материални и нематериални инвестиции (неизчерпателен списък):* 1) Инвестиции за модернизация и механизация /инвестиции във физически активи/, свързана с намаляване на производствените разходи и повишаване производителността на труда; 2) Инвестиции за постигане съответствие с нововъведени стандарти на Общността приложими за съответните стопанства; 3) Инвестиции пряко свързани с подобряване на енергийната ефективност на стопанствата; 4) Инвестиции за съхранение на земеделската продукция с цел запазване качеството на продукцията; 5) Инвестиции в изграждане/реконструкция/закупуване на машини и съоръжения за опазване на околната среда, включително за съхранение на оборска тор; (Не е допустима и подкрепата за основни земеделски инвестиции³, като закупуването на машини над (50 к.с), с изключение на такива, предвидени за социално земеделие⁴ и такива, свързани с колективни инвестиции) 6) Инвестиции за доставка и монтаж на напоителни инсталации (или елементи от тях), включително инсталации за дъждуване, инсталации за капково напояване, пивоти, тръбно-ролковни машини, водни помпи и помпени станции, генератори, филтри, тръби, маркучи и други елементи от тях; 7) Доставка и монтаж на съоръжения за съхраняване на вода - стационарни резервоари и цистерни и др.; 8) Инвестиции в недвижима собственост, свързана с дейността на земеделските стопанства; 9) Инвестиции за създаване и/или презасаждане на трайни насаждения, и бързорастящи храсти и дървесни видове за производство на биоенергия; 10) Инвестиции за производство на енергия от възобновяеми енергийни източници (слънчева, остатъчна/отпадъчна биомаса) за собствено потребление⁵ за нуждите на земеделските стопанства; 11) Инвестиции, насочени към надвишаване на изискванията за хуманно отношение към животните; 12) Инвестиции свързани с

³ „Основни земеделски инвестиции” - самоходна техника за обработка на почвата, прибиране и/или съхранение на реколтата, отглеждане на растениевъдна и животновъдна продукция - колесни трактори, верижни трактори, специализирани самоходни машини (силажкомбайни, зърнокомбайни и др.) и друг вид самоходни машини с мощност по-голяма от 50 к.с., включително и когато те се използват в животновъдните обекти. Прикачен инвентар не следва да се третира като основни земеделски инвестиции;

⁴ „Социално земеделие” - всички дейности, при които се използват земеделски ресурси за насърчване или разработване на социални услуги като рехабилитация, терапия, защитена заетост, образование през целия живот и други дейности, които допринасят за социално включване. Социалното земеделие включва следните четири основни вида дейности - рехабилитация и терапия; работно включване и социална интеграция; образование; грижа за хората. Защитена заетост е заетост в среда, в която хората с увреждания получават услуги и обучение за развиване на работни умения и поведение, и която е безопасна и не е конкурентна;

⁵ Инсталациите за производство на енергия от ВЕИ не трябва да надвишава мощност от 1 мегават и трябва да са в съответствие с условията за устойчивост в Закона за енергията от възобновяеми източници.

проектното предложение, в т.ч. за предпроектни проучвания, такси, хонорари за архитекти, инженери и консултанти, консултации за икономическа устойчивост на проектното предложение и правни услуги, извършени както в процеса на подготовка на проекта преди подаване на проектното предложение, така и по време на неговото изпълнение; 13) Материалните и нематериалните инвестиции, включени в проектното предложение трябва да са в съответствие с параметрите и дейностите, обект на подпомагане и включени в разработения бизнес план. Бизнес планът трябва да показва подобряване на дейността и да доказва икономическата жизнеспособност на кандидата, чрез прилагане на планираните инвестиции и дейности.

III. Допустими разходи

Допустими за подкрепа чрез Стратегията за ВОМР са разходи за: 1) строително-монтажни работи за изграждане, ремонт, реконструкция, преустройство, поддръжка или възстановяване; 2) закупуване на нови машини, съоръжения, оборудване и обзавеждане, включително безпилотни летателни системи и прилежащия към тях инвентар; 3) компютърен софтуер; 4) други нематериални активи, различни от софтуер (книги, филми и др.); 5) специализирани превозни и транспортни средства, свързани с основната дейност на проекта; 6) основни земеделски инвестиции, когато са свързани със социално земеделие и/или такива, свързани с колективни инвестиции; 7) закупуване на земя на стойност до 10 % от общите допустими разходи за съответната операция, свързани с основната дейност на проекта; 8) закупуване на сгради на стойност до 10 % от общите допустими разходи за съответната операция, свързани с основната дейност на проекта; 9) общи разходи, свързани с основните разходи по проекта като хонорари на архитекти, инженери и консултанти, предпроектни проучвания, придобиване на патентни права и лицензи, авторски права и строителен надзор в размер на до 12% от общия размер на допустимите разходи по проектното предложение; 10) други разходи съгласно:

- условията на Регламент (ЕС) 2021/2115 и Регламент (ЕС) № 2021/1060

- разходи, свързани с напояване на отглежданите култури са допустими само в случай че отговарят на всички изисквания на смисъла на чл. 74 Регламент (ЕС) 2021/2115 и задължително водят до повишаване на ефективността при потреблението на вода в селското стопанство.

- разходи за самоходни машини (над 50 к.с.) попадат в обхвата на понятието „основни земеделски инвестиции“, които са допустими единствено когато са предвидени за социално земеделие или колективни инвестиции; - СПРЗСР на Република България

- ЗУСЕФСУ и Постановление № 86 от 2023 г. на Министерския съвет за определяне на национални правила за допустимост на разходите по програмите, финансирани от Европейските фондове при споделено управление, за програмен период 2021-2027 г.

IV. Финансови параметри за проектите:

Общ размер на финансовата помощ по мярка М 01	720 000,00 лева
Минимален размер на общите допустими разходи за един проект:	15 384,62 лева

Максимален размер на общите допустими разходи за един проект:	200 000,00 лева
Минималният размер на допустимите разходи за финансиране на един проект към стратегията за ВОМР, финансирана от ЕЗФРСР:	10 000,00 лв.
Максималният размер на допустимите разходи за финансиране на един проект към стратегията за ВОМР, финансирана от ЕЗФРСР :	170 000,00 лв.

V. Интензитет на финансовата помощ: Интензитетът на финансовата помощ е в размер на:

1) 65 % от допустимите разходи по проект за икономически дейности.

Интензитетът на финансовата помощ може да се увеличи:

2) Максималното подпомагане може да бъде увеличено на 80% за инвестиции, извършени от млади земеделски стопани, които отговарят на следните условия съгласно СПРЗСР:

2.1. към момента на подаване на проектното предложение земеделският стопанин е на възраст не повече от 40 навършени години;

2.2. да е ръководител на земеделско стопанство лице, което изпълнява следните условия: кандидат/бенефициент физическо лице, собственик на предприятието на кандидата/бенефициента ЕТ или собственик на капитала на кандидата/бенефициента ЕООД. В случай на юридическо лице (ЕООД), условието е управителят да бъде едноличен собственик на капитала на дружеството-кандидат;

2.3. да е лице, което притежава професионални умения и компетентности в областта на селското стопанство и/или ветеринарната медицина, и/или икономическо образование със земеделска насоченост;

2.4. да е лице, което притежава професионални умения и компетентности в областта на селското стопанство и/или ветеринарната медицина, и/или икономическо образование със земеделска насоченост, е такова, което има завършено средно/висше образование в областта на селското стопанство или ветеринарната медицина, или средно/висше икономическо образование със земеделска насоченост; и/или удостоверение за завършен курс от минимум 150 часа или свидетелство за професионална квалификация в областта на селското стопанство.

3) Максималното подпомагане може да бъде увеличено на 85 % за инвестиции на малки стопанства (икономически размер на стопанството, измерен в стандартен производствен обем от над 3 000 до 8 000 евро включително);

VI. Критерии за подбор на проекти, тяхната тежест и минимален праг за одобрение.

КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА НА ПРОЕКТИ ПО МЯРКА – М 01	ТОЧКИ
1. Размерът на стопанството в евро е:	до 10
от над 3 000 до 8000 СПО	10
от 8 000 до 25 000 СПО	8
от 25 000 до 50 000 СПО	6

от 50 000 до 75 000 СПО	4
от 75 000 до 100 000 СПО	2
над 100 000 СПО	0
2. Проектът предвижда инвестиции в секторите: овощарство, зеленчукопроизводство, етерично-маслени култури и билки, пчеларство, животновъдство.	10
3. Проектът е за инвестиции, насочени към въвеждане на мерки за енергийна ефективност и/или иновации в предприятието допринасящи намаляване на вредните емисии и подкрепящи усилията за опазване на околната среда в изпълнението на концепцията за „интелигентно селище“ на територията.	10
4. Проектът включва инвестиции, които допринасят за устойчивото и цифрово икономическо развитие, дигитализация и роботизация в стопанството.	10
5. Проектът предвижда инвестиции за Строително монтажни дейности в стопанството	10
6. Кандидатът – физическо лице или законният представител на кандидата – юридическо лице е на възраст до 40 години и/или жена и/или представител на уязвима или малцинствена група ⁶ .	10
7. Проектът включва инвестиции в стопанство за производство на биологични продукти и/или стопанство в преход към биологично производство	10
8. Проектът допринася за създаване на ново/и работно/и места ⁷ : -1 работно място – 10 точки; - от 2 и повече работни места– 20 точки	До 20 -10 -20
9. Проектът включва инвестиции, свързани с нов продукт и/или технология и/или процес за кандидата и/или за територията.	5
10. Кандидатът не е реализирал проект за сходна инвестиция с финансовата подкрепа от Стратегията на МИГ.	5
Максимален брой точки :	100 т.
Ще се финансират проекти, които при оценката получават минимален брой от 10 точки. За кандидатстване по Мярка М 01 ще бъдат разработени указания и методика за оценка на подадените проекти. Недопустимите разходи и дейности са съгласно Указанията за кандидатстване , разписани в Приложение ТК № II към т.5 Описание на мерките от СВМР	

⁶ При заявяване на точки по Критерий „Проекти на кандидати до 40г. и/или жени и/или представители на уязвими или малцинствени групи“ кандидатите, представители на малцинствена група, представят Декларация за самоопределяне принадлежността към конкретната етническа група.

⁷ продължителността на договора с наетото лице на пълен работен ден трябва да е най-малко една година. Когато е предвиден такъв за 6 месеца, работното място се отчита като 0,5 бр.

Мярка: М 02	„Инвестиции за развитие и модернизация в преработката на селскостопански продукти на територията на МИГ Тервел-Крушари“
	<p><i>I. Цели на мярката:</i></p> <p>Мярката е в изпълнение на Приоритет 1, Специфична цел 1.1: и е адресирана от потребност П 01 , П 04 и П 09.</p> <p>Цели: Повишаване на конкурентоспособността на местните икономики и възможности за създаване на местен бизнес, включително чрез диверсификация и подкрепа за алтернативни дейности в преработката на селскостопанската продукция чрез;</p> <p>1)Инвестиции за ускоряване на модернизацията, внедряване на иновации и технологично обновяване на земеделските преработватели; 2)Инвестиции за подобряване на ориентацията на пазара и увеличаване на конкурентоспособността на стопанствата; 3)Инвестиции за смекчаване на изменението на климата и за адаптиране към него, включително чрез намаляване на емисиите на парникови газове и повишаване на улавянето на въглерод, както и насърчаване на устойчивата енергия; 4)Подобряване на производството и преработката на продукцията от Земеделски стопанства чрез инвестиции в инсталиране на нови машини и оборудване; 5)Насърчаване на заетостта, растежа, равенството между половете, включително участието на жените в селскостопанската дейност; 6)Подкрепа на млади земеделски стопани и нови земеделски стопани и улесняване на устойчивото развитие на стопанска дейност на територията; 7)Инвестиции свързани с изграждане, придобиване и модернизирание на сгради и други недвижими активи, необходими за производството и маркетинга; Подобряване на ориентацията на пазара и увеличаване на конкурентоспособността на стопанствата;</p> <p><i>II. Допустими кандидати</i></p> <p>1. Земеделски стопани – физически или юридически лица регистрирани по Търговския закон или Закона за кооперациите;</p> <p>2. Преработватели на селскостопански продукти - Еднолични търговци и юридически лица регистрирани по ТЗ, различни от кандидатите по т.1;</p> <p>Получателите на безвъзмездна финансова помощ по мярката следва да имат постоянен адрес – за физически лица и седалище и адрес на управление – за юридически лица и да осъществяват дейностите по проекта на територията на действие на МИГ Тервел – Крушари.</p> <p><i>III. Допустими дейности:</i></p> <p>Мярката обхваща инвестиции в материални и нематериални активи, свързани с преработката на суровини, получени при първичното селскостопанско производство. По мярката се подкрепят инвестиции, насочени към добавяне на стойност, чрез преработка на произведени в стопанствата селскостопански продукти, описани в Приложение I на Договора за функциониране на Европейския съюз и памук в следните сектори: мляко и млечни продукти, включително яйца от птици; месо и месни продукти; плодове и зеленчуци, включително гъби; пчелен мед; зърнени, мелничарски и нишестени продукти; растителни и животински масла и мазнини; технически и медицински култури, включително маслодайна роза и билки; готови храни за</p>

селскостопански животни; гроздова мъст, вино и оцет; *Подкрепата ще бъде насочена към следните примерни дейности (неизчерпателен списък):*

1) Инвестиции в процеси и технологии за производство на продукти, включително такива свързани с къси вериги на доставка; 2) Инвестиции свързани с изграждане, и/или модернизирани на сгради и други недвижими активи необходими за производството и маркетинга; 3) Инвестиции в инсталиране на нови машини и оборудване за подобряване на производствения процес и маркетинга; 4) Инвестиции в активи за съхранение, преработка, пакетиране, охлаждане, замразяване и сушене с цел запазване качеството на продукцията и суровината; 5) Инвестиции в специализирани транспортни средства за превоз на суровини и/или готова продукция, включително хладилни транспортни средства; 6) Инвестиции свързани с внедряването на системи за управление на качеството; 7) Инвестиции за производство на енергия от възобновяеми енергийни източници⁸ (слънчева енергия) за собствено потребление; 8) Инвестиции за постигане съответствие със стандартите на Общността, включително пречиствателни съоръжения. 9) Инвестиции в софтуер, свързан с преработвателната дейност на кандидата, включително чрез финансов лизинг; 10) Инвестиции, свързани с проектното предложение, в т.ч. разходи за предпроектни проучвания, такси, хонорари за архитекти, инженери и консултанти, консултации за икономическа устойчивост на проектното предложение и правни услуги, извършени както в процеса на подготовка на проекта преди подаване на проектното предложение, така и по време на неговото изпълнение.

IV. Допустими разходи

Подпомагат се разходи в съответствие с чл. 73 от Регламент (ЕС) 2021/2115 от 02 декември 2021 година за материални и/или нематериални активи, в това число машини, съоръжения, оборудване, включително и недвижима собственост, както и общи разходи, свързани с подпомаганата дейност. *Подкрепата ще бъде насочена към следните примерни разходи за:* 1) Строително-монтажни работи за изграждане, ремонт, реконструкция, преустройство, поддръжка или възстановяване и други недвижими активи необходими за производството и маркетинга; 2) Закупуване и инсталиране на нови машини и оборудване за подобряване на производствения процес и маркетинга; 3) Съхранение, преработка, пакетиране, охлаждане, замразяване и сушене с цел запазване качеството на продукцията и суровината; 4) Специализирани транспортни средства за превоз на суровини и/или готова продукция, включително хладилни транспортни средства; 5) Внедряването на системи за управление на качеството; 6) Производство на енергия от възобновяеми енергийни източници (слънчева енергия) за собствено потребление; 7) Постигане съответствие със стандартите на Общността, включително пречиствателни съоръжения; 8) Софтуер, свързан с преработвателната дейност на кандидата, включително чрез финансов лизинг; 9) Общи разходи до 12% от стойността на инвестицията, свързани с проектното предложение, в т.ч. разходи за предпроектни проучвания, такси, хонорари за

⁸ Инсталациите за производство на енергия от ВЕИ не трябва да надвишава мощност от 1 мегават и трябва да са в съответствие с условията за устойчивост в Закона за енергията от възобновяеми източници.

архитекти, инженери и консултанти, консултации за икономическа устойчивост на проектното предложение и правни услуги, извършени както в процеса на подготовка на проекта преди подаване на проектното предложение, така и по време на неговото изпълнение. 10) други разходи съгласно: - условията на Регламент (ЕС) 2021/2115 и Регламент (ЕС) № 2021/1060; - СПРЗСР на Република България ; - ЗУСЕФСУ и Постановление № 86 от 2023 г. на Министерския съвет за определяне на национални правила за допустимост на разходите по програмите, финансирани от Европейските фондове при споделено управление, за програмен период 2021-2027 г.

V. Финансови параметри по проектите

Общ размер на финансовата помощ по мярка М 02 :	520 000,00 лева
Минимален размер на общите допустими разходи за един проект:	15 384,62 лева
Максимален размер на общите допустими разходи за един проект:	200 000,00 лева
Минималният размер на допустимите разходи за финансиране на един проект към стратегията за ВОМР, финансирана от ЕЗФРСР:	10 000,00 лв.
Максималният размер на допустимите разходи за финансиране на един проект към стратегията за ВОМР, финансирана от ЕЗФРСР :	170 000,00 лева

VI. Интензитет на финансовата помощ

Интензитет на финансовата помощ е определен на основание параграф 4, чл. 73 от Регламент (ЕС) 2021/2115 от 02 декември 2021 година

1) 65 % от допустимите разходи по проект за икономически дейности;

Интензитетът на финансовата помощ може да се увеличи:

2) Максималното подпомагане може да бъде увеличено на 80% за инвестиции, извършени от млади земеделски стопани, които отговарят на следните условия съгласно СПРЗСР:

2.1. към момента на подаване на проектното предложение земеделският стопани е на възраст не повече от 40 навършени години;

2.2. да е ръководител на земеделско стопанство лице, което изпълнява следните условия: кандидат/бенефициент физическо лице, собственик на предприятието на кандидата/бенефициента ЕТ или собственик на капитала на кандидата/бенефициента ЕООД. В случай на юридическо лице (ЕООД), условието е управителят да бъде едноличен собственик на капитала на дружеството-кандидат;

2.3. да е лице, което притежава професионални умения и компетентности в областта на селското стопанство и/или ветеринарната медицина, и/или икономическо образование със земеделска насоченост;

2.4. да е лице, което притежава професионални умения и компетентности в областта на селското стопанство и/или ветеринарната медицина, и/или икономическо образование със земеделска насоченост, е такова, което има завършено средно/висше образование

в областта на селското стопанство или ветеринарната медицина, или средно/висше икономическо образование със земеделска насоченост; и/или удостоверение за завършен курс от минимум 150 часа или свидетелство за професионална квалификация в областта на селското стопанство.

3) Максималното подпомагане може да бъде увеличено на 85 % за инвестиции на малки стопанства (икономически размер на стопанството, измерен в стандартен производствен обем от над 3 000 до 8 000 евро включително);

VII. Критерии за подбор на проектите, тяхната тежест и минимален праг за одобрение.

КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА НА ПРОЕКТИ ПО МЯРКА – М 02	ТОЧКИ
1. Проектът допринася за създаване на ново/и работно/и места ⁹ : - 1 работно място – 10 точки; - от 2 и повече работни места – 20 точки	До 20 -10 -20
2. Най-малко 60% от предвидените за преработка селскостопански продукти са собствено производство и/или са произведени на територията на МИГ Тервел - Крушари.	10
3. Проектът включва инвестиции в преработката на селскостопански продукти от чувствителните сектори.	10
4. Проектът включва инвестиции, свързани с нов продукт и/или технология и/или процес за кандидата и/или за територията.	10
5. Проектът е за инвестиции в енергоефективни мерки и технологии, водещи до намаляване на вредните емисии и подкрепящи усилията за опазване на околната среда (в изпълнението на концепцията за „интелигентно селище“ на територията на МИГ).	10
6. Кандидатът – физическо лице или законният представител на кандидата – юридическо лице е на възраст до 40 години и/или жена и/или представител на уязвима или малцинствена група.	10
7. Проектът предвижда инвестиции, които допринасят за устойчивото и цифрово икономическо развитие, дигитализация и роботизация.	10
8. Кандидатът не е реализирал проект за сходна инвестиция с финансиране от Стратегия на МИГ Тервел - Крушари.	10
9. Проектът включва инвестиции на малко земеделско стопанство до 8000 СПО включително.	10
Максимален брой точки :	100 т.

Ще се финансират проекти и дейности, които при оценката получават минимален брой от 10 точки. За кандидатстване по Мярка 02 ще бъдат разработени указания и методика за оценка на подадените проекти. Недопустимите разходи и дейности са съгласно Указанията за кандидатстване , разписани в Приложение ТК № II към т.5 Описание на мерките от СВOMP.

⁹ продължителността на договора с наетото лице на пълен работен ден трябва да е най-малко една година. Когато е предвиден такъв за 6 месеца, работното място се отчита като 0,5 бр.

Мярка: М 03	„Инвестиции за развитие и модернизация на неселскостопански икономически дейности на територията на МИГ Тервел-Крушари“
	<p><i>I. Цели на мярката:</i></p> <p>Мярката е в изпълнение на Приоритет 1, Специфична цел 1.2: и е адресирана от потребност П 01, П 04, П 10 и П 11 от СВОМР</p> <p>Цели: Мярката има за цел да насърчава развитието и/или създаването на иновативни, интелигентни, конкурентоспособни, устойчиви и диверсифицирани неземеделски дейности, които да подкрепят реализирането на политиките за опазване на околната среда, за ефективно управление на природните ресурси и за смекчаване на последиците от изменението на климата и адаптиране към него чрез:</p> <ul style="list-style-type: none">• Осигуряване на възможност за развитите на различни бизнес модели и икономически дейности;• Насърчава диверсификацията на икономиката като се интегрират инвестиционните решения в икономическите сектори с ефект, подобряването на околната среда и укрепването на конкурентоспособност (промишлени дейности в области за ново бизнес-развитие като биоикономика, кръгова икономика, въвеждане на чисти и възобновяеми енергийни източници) и по този начин да се насърчава приносът на икономиката на територията към по-ефективно използване на природните ресурси.• Развитие на потенциала на населените места в селските райони, като например природни, исторически, културни и екологични дадености, включително туристически услуги, които създават условия за съживяване на местната икономика.• Насърчаване на инвестиционните дейности, за да се подпомогне създаването на заетост, вкл. за жени и да се благоприятства диверсификацията на неземеделските дейности и подкрепата на алтернативни дейности;• Подобряване достъпа до услуги за населението на територията, в т.ч. здравни и социални услуги. <p>Мярката е насочена за инвестиции в материални и нематериални активи, свързани с развитието на услуги в различни сектори на икономиката и други производствени неземеделски дейности, с производство или продажба на продукти, които не са включени в Приложение I от Договора за функциониране на Европейския съюз, както и дейности, които са насочени към развитие на занаятите.</p> <p><i>II. Допустими кандидати</i></p> <ol style="list-style-type: none">1. Земеделски стопани – физически или юридически лица;2. Микро и малки предприятия - Еднолични търговци и юридически лица, регистрирани по Търговския закон. <p><i>A) Кандидатите по т.1 земеделски стопани, допустими за подпомагане трябва да отговарят на следните условия:</i></p> <ol style="list-style-type: none">1) да са регистрирани като земеделски стопани по Закона за подпомагане на земеделските производители ;2) да бъдат регистрирани като еднолични търговци или юридически лица по Търговския закон или Закона за кооперациите;

- 3) да имат минимален стандартен производствен обем на земеделското стопанство от 3 000 евро;
- 4) за юридическите лица да имат приход/доход от земеделска дейност и/или приход/доход от услуги директно свързани със земеделска дейност и/или преработка на земеделска продукция и/или участие и подпомагане по схемата за единно плащане на площ и/или публична финансова помощ за извършваната от тях селскостопанска дейност;

5) да имат разработен бизнес план, доказващ устойчивост и финансова жизнеспособност на проекта и подобряване на дейността, чрез прилагане на планираните инвестиции и дейности.

Б) Кандидатите по т. 2 допустими за подпомагане трябва да отговарят на следните условия:

- 1) да бъдат регистрирани като еднолични търговци или юридически лица по Търговския закон или Закона за кооперациите;
- 2) да имат разработен бизнес план, доказващ устойчивост и финансова жизнеспособност на проекта и подобряване на дейността, чрез прилагане на планираните инвестиции и дейности.
- 3) да имат седалище и адрес на управление, и да изпълняват инвестицията на територията на МИГ Тервел-Крушари;
- 4) да отговарят на определението за микро или малко предприятие, съгласно дефиницията на ЗМСП;
- 5) Получателите на безвъзмездна финансова помощ по мярката следва да имат постоянен адрес – за физически лица и седалище и адрес на управление – за юридически лица и да осъществяват дейностите по проекта на територията на действие на МИГ Тервел - Крушари.

III. Допустими дейности

Инвестициите допустими за подпомагане в рамките на мярката трябва да отговорят на следните условия:

- Да се изпълняват на територията на МИГ Тервел - Крушари;
- Да са свързани с преработка на селскостопански продукти които не са включени в приложение I на Договора за функционирането на Европейския съюз.
- Допустимите за подпомагане дейности в рамките на мярката, могат да включват материални и нематериални инвестиции за покриване нуждите на същите, съобразени с капацитета на кандидата.

Допустими дейности(неизчерпателен списък):

1. Производство или продажба на продукти, които не са включени в Приложение 1 от Договора за функциониране на Европейския съюз (независимо от вложените продукти и материали);
2. Развитие на услуги във всички сектори (например: грижи за деца, възрастни хора, хора с увреждания, здравни услуги, счетоводство и одиторски услуги, ветеринарни дейности, услуги базирани на ИТ, услуги свързани с развитието и популяризиране на туризма, традициите, природното и културното наследство, създаване на споделени работни места, хъб за дигитални номади, свързани с развитие на бизнес модели, които

привличат работници и жители (временно или постоянно пребиваващи на територията), създаването на икономическа зона, IT академия, споделени пространства и др.;

3. Производство на енергия от възобновяеми енергийни източници за собствено потребление¹⁰;

4. Инвестиции свързани с изграждане и/или модернизиране на сгради и други недвижими активи необходими за изпълнение на дейността.

5. Алтернативни неселскостопански дейности като:

- технологии за преработка на отпадъци в предприятията, образувани от собствената им дейност, включително текстил, полимерни и каучукови отпадъци, електроуреди и др.; дейности, свързани с ограничаване и намаляване на пластмасовите опаковки и пластмасовите изделия за еднократна употреба, внедряване на технологии за осигуряване на съответствие на пластмасовите изделия с европейските изисквания за пластмасите за еднократна употреба, внедряване на многократни и алтернативни продукти и материали, вкл. биоразградими/рециклируеми/зелени опаковки;

- дейности, свързани с намаляване на използваните суровини и материали, използване на алтернативни такива, както и на естествени и възобновяеми биоресурси вместо синтетични суровини в производството с цел намаляване на отпадъчния отпечатък върху природните ресурси и преход към биоикономика.

6. Развитие на други неземеделски дейности.

IV. Допустими разходи:

Подкрепата ще бъде насочена към разходи за:

1) Строително – монтажни работи за изграждане, ремонт, реконструкция, преустройство или възстановяване.

2) Закупуване, включително чрез лизинг на нови машини, съоръжения, оборудване и обзавеждане, включително безпилотни летателни системи и прилежащия към тях инвентар до пазарната стойност на активите;

3) Производство на енергия от възобновяеми енергийни източници (слънчева енергия) за собствено потребление;

4) Постигане съответствие със стандартите на Общността, включително пречиствателни съоръжения.

5) Нематериални инвестиции: придобиване и създаване на компютърен софтуер и придобиване на патенти, лицензи, авторски права и марки.

6) Общи разходи, свързани с основните разходи по проекта като хонорари на архитекти, инженери и консултанти, предпроектни проучвания, придобиване на патентни права и лицензи, авторски права и строителен надзор в размер на до 12% от общия размер на допустимите разходи по проектното предложение;

7) други разходи, които не противоречат на условията на Регламент (ЕС) 2021/2115.

8) други допустими разходи съгласно Регламент (ЕС) № 2021/1060;

¹⁰ Инсталациите за производство на енергия от ВЕИ не трябва да надвишава мощност от 1 мегават и трябва да са в съответствие с условията за устойчивост в Закона за енергията от възобновяеми източници.

9) ЗУСЕФСУ и Постановление № 86 от 2023 г. на Министерския съвет за определяне на национални правила за допустимост на разходите по програмите, финансирани от Европейските фондове при споделено управление, за програмен период 2021-2027 г.

V. Финансови параметри по проектите.

Общ размер на финансовата помощ по мярка М 03	787 000,00 лв.
Минимален размер на общите допустими разходи за един проект:	15 384,62 лева
Максимален размер на общите допустими разходи за един проект:	200 000,00 лева
Минималният размер на допустимите разходи за финансиране на един проект към стратегията за ВОМР, финансирана от ЕЗФРСР:	10 000,00 лв.
Максималният размер на допустимите разходи за финансиране на един проект към стратегията за ВОМР, финансирана от ЕЗФРСР :	170 000,00 лева

VI. Интензитет на финансовата помощ

Интензитет на финансовата помощ по мярката е в размер на:

1) 65 % от общия размер на допустимите за финансово подпомагане разходи.

Интензитетът на финансовата помощ може да се увеличи:

2) 80 % за инвестиции допринасящи за устойчивото енергийно развитие (включваща подобряване на енергийната ефективност и производство на енергия от ВЕИ за собствено потребление) и за изпълнението на концепцията за „интелигентно селище“ на територията МИГ и/или

3) 80% за инвестиции в иновации, цифровизация, технологично интензивни производства и информационни услуги, споделени пространства, услуги за здравеопазване, грижи за възрастни хора и ветеринарномедицински услуги;

VII. Критерии за подбор на проектите, тяхната тежест и минимален праг за одобрение.

КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА НА ПРОЕКТИ ПО МЯРКА – М 03	ТОЧКИ
1. Проектът включва дейности, насочени към развитието на "интелигентни селища", в т.ч.:	30
1.1.Иновативност - Проектът е за създаване на нов подход, метод или средства за реализиране на проекта, които не са прилагани на територията на МИГ	10
1.2.Проектът е в сферата на ИТ и / или включва инвестиции в енергоефективни мерки и технологии, водещи до намаляване на вредните емисии и подкрепящи усилията за опазване на околната среда и/или включва инвестиции за информационни услуги и споделени пространства	10
1.3.Проектът предвижда инвестиции, които допринасят за устойчивото и цифрово икономическо развитие, дигитализация и роботизация в предприятието.	10

	2.Проектът предвижда инвестиции в областта на здравеопазването и/или социалните услуги за грижи за възрастни хора и/ или ветеринарномедицински услуги	15
	3.Проектът допринася за създаване на ново/и работно/и места ¹¹ -1 работно място - 2 и повече работни места	до 20 10 20
	4.1/2 или повече от новосъздадените работни места са за лица от уязвимите и малцинствени групи	10
	5.Кандидатът – физическо лице или законният представляващ кандидата – юридическо лице е на възраст до 40 години и/или жена и/или представител на уязвима или малцинствена група	10
	6.Проектът включва инвестиция, която може да се ползва от жителите на няколко населени места от територията	15
	Максимален брой точки:	100
	Ще се финансират проекти и дейности, които при оценката получават минимален брой от 10 точки. <i>За кандидатстване по Мярка М 03 ще бъдат разработени указания и методика за оценка на подадените проекти . Недопустимите разходи и дейности са съгласно Указанията за кандидатстване , разписани в Приложение ТК № II към т.5 Описание на мерките от СВOMP.</i>	
Мярка: М 04	„Инвестиции за развитие на основни услуги и модернизация на дребна по мащаби инфраструктура на територията на МИГ Тервел-Крушари“	
	<p>I. Цели на мярката:</p> <p>Подкрепа по мярката се предоставя в съответствие с чл. 73 от Регламент (ЕС) 2021/2115 от 02 декември 2021 г. Мярката е в изпълнение на Приоритет 2, Специфична цел 2.1., и е адресирана от потребности П 07 и П 11.</p> <p>Цели: Мярката има за цел подобряване на условията за живот в населените места на територията на МИГ, чрез инвестиции в малка по мащаби публична инфраструктура за подобряване на достъпа до основни услуги за населението, създаване на благоприятни условия за живот и работа, които да допринесат за смекчаване на обезлюдяването на територията;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Да се осигури достъп до иновативни за територията технологични решения в дребномащабна инфраструктура в условията на концепцията за „Интелигентни селища“; ▪ Да се подобри достъпа на населението на територията до културни, спортни и свързани със свободното време и отдиха услуги; ▪ Да се подобри достъпа на населението от територията до социални, здравни и образователни услуги; 	

¹¹ продължителността на договора с наетото лице на пълен работен ден трябва да е най-малко една година. Когато е предвиден такъв за 6 месеца, работното място се отчита като 0,5 бр.

Обхват на подпомагане - В обхвата на мярката са инвестиции в основни услуги за населението свързани със създаването, подобряването или разширяването на малка по мащаби инфраструктура

II. Допустими кандидати

- община Тервел;
- община Крушари

III. Допустими дейности

Предоставя се безвъзмездна финансова помощ за следните допустими за подпомагане дейности по мярката:

троителство, реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи улици, тротоари и съоръженията и принадлежностите към тях;

еконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на общинска образователна инфраструктура с местно значение в селските райони;

еконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на общински сгради, в които се предоставят обществени услуги, с цел подобряване на тяхната енергийна ефективност, вкл. и дейности за производство на енергия от възобновяеми енергийни източници за собствени нужди;

зграждане и/или обновяване на площи за широко обществено ползване, предназначени за трайно задоволяване на обществените потребности от общинско значение;

зграждане, реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на спортна инфраструктура.

еконструкция, ремонт, реставрация, закупуване на оборудване и/или обзавеждане на обекти, свързани с културния живот.

андшафтно планиране и реконструкция на стари сгради - използването на стари сгради или налични парцели в полза на местната общност;

ейности свързани с дигитализация и подобряване на телекомуникационната свързаност с цел устойчиво развитие на съответния район;

ейности свързани с подобряването на условията за живот, които биха довели до повишаване на сигурността на населението и задържане на населението и привличане на нови жители;

опустими са дейности свързани с проекта, извършени както в процеса на подготовка на проекта, така и по време на неговото изпълнение.

Допустимите дейности трябва да отговарят на следните изисквания:

1. да се изпълняват на територията на МИГ Тервел - Крушари;
2. да отговарят на дефиницията за дребна по мащаби инфраструктура;
3. да се изпълняват в съответствие с План за интегрирано развитие на съответната община;
4. да не оказват отрицателно въздействие върху околната среда съгласно разпоредбите на ЗООС;
5. да се одобряват след произнасяне с акт на компетентните органи по околна среда по реда и условията на глава шеста от ЗООС и/или чл. 31 на ЗБР и при съобразяване с условията и мерките в съответния акт;
6. да се изпълняват съгласно препоръките от извършените оценки, както и условията и мерките в съответния административен акт на компетентния орган съгласно ЗООС, ЗЗТ

и ЗБР и съответните им подзаконовни нормативни актове за тяхното прилагане (когато е приложимо);

7. да е предоставен анализ разходи—ползи, от който да е видно, че проектното предложение няма да генерира приходи, или ако генерира, същите се разходват само за нестопанските цели на кандидата, свързани изцяло с целите на проекта.

8. дейностите свързани със строително-монтажни работи, да бъдат в съответствие с приложимото национално законодателство в сферата на устройството на територията, инвестиционното проектиране и строителството в Република България;

Важно! Недопустими за финансиране към Стратегията за ВОМР са дейности и разходи за инфраструктура, свързани с пътища, водопреносни и канализационни системи, освен ако не са част от по-голям проект ¹²или не са свързани с дейности, отговарящи на концепцията за интелигентни селища.

IV. Допустими разходи

Подпомагат се разходи в съответствие с чл. 73 от Регламент (ЕС) 2021/2115 от 02 декември 2021 година **Подкрепата ще бъде насочена към разходи, които включват:**

- 1) Разходи за строителство, реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи улици и тротоари и съоръженията и принадлежностите към тях;
- 2) Разходи за реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на общинска образователна, социална или здравна инфраструктура с местно значение в селските райони;
- 3) Разходи за реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на общински сгради, в които се предоставят обществени услуги, с цел подобряване на тяхната енергийна ефективност, вкл. и дейности за производство на енергия от възобновяеми енергийни източници за собствени нужди;
- 4) Разходи за изграждане и/или обновяване на площи за широко обществено ползване, предназначени за трайно задоволяване на обществените потребности от общинско значение;
- 5) Разходи за изграждане, реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на спортна инфраструктура.
- 6) Разходи за реконструкция, ремонт, реставрация, закупуване на оборудване и/или обзавеждане на обекти, свързани с културния живот.
- 7) Общи разходи (до 12% от стойността на инвестицията) свързани с проектното предложение, в т.ч. разходи за предпроектни проучвания, такси, хонорари за архитекти, инженери и консултанти, консултации за икономическа устойчивост на проектното предложение и правни услуги, извършени както в процеса на подготовка на проекта преди подаване на проектното предложение, така и по време на неговото изпълнение.
- 8) Други разходи, които не противоречат на условията на Регламент (ЕС) 2021/2115.
- 9) Други допустими разходи съгласно Регламент (ЕС) № 2021/1060 и целите и приоритетите на стратегията за ВОМР.

¹² „Част от по-голям проект” - размерът на разходите от проект, отговарящ на до 10 % от общите разходи по проекта, което се доказва с договори за изпълнение, доставка, услуга и други относими документи (разрешение за строеж, задание за извършена обществена поръчка, интегрирани планове за развитие и други);

10) Разходи определени в Постановление № 86 от 2023 г. на Министерския съвет за определяне на национални правила за допустимост на разходите по програмите, финансирани от Европейските фондове при споделено управление, за програмен период 2021-2027 г.

иансови параметри по проектите:

Общ размер на финансовата помощ по мярката М 04:	2 100 000,00 лева
Минимален размер на общите допустими разходи за един проект:	30 000,00 лева
Максимален размер на общите допустими разходи за един проект:	391 160,00 лева
Минималният размер на допустимите разходи за финансиране на един проект към стратегията за ВОМР, финансирана от ЕЗФРСР:	30 000,00 лева
Максималният размер на допустимите разходи за финансиране на един проект към стратегията за ВОМР, финансирана от ЕЗФРСР :	391 160,00 лева

VI. Интензитет на финансовата помощ

Финансовата помощ е в размер на 100 %, в случай, че проектът не генерира приходи, определено въз основа на анализ „разходи – ползи“.

Разликата между пълния размер на допустимите за финансово подпомагане разходи и размера на финансовата помощ, определен въз основа на анализ „разходи – ползи“, се осигурява от кандидата, като участието на кандидата може да бъде само в парична форма.

VII. Критерии за подбор на проекти, тежест на критериите и минимален праг за одобрение:

КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА ПО МЯРКА: М 04	ТОЧКИ
1. Проектът е за населено място с население:	До
От 100 до 300 души	60
От 301 до 500 души	10
От 501 до 700 души	20
От 701 до 900 души	30
От 901 до 1100 души	40
Над 1100 души	50
	60
2. Проектът е в сферата на ИТ и/или включва инвестиции за енергийна ефективност и/или има принос към опазване на околната среда и/или включва дейности в изпълнение на концепцията за „интелигентно селище“ на територията	20
3. Проектът създава заетост чрез нови работни места:	до
○	10
○ абсолютно работни места	5
	10

	<p>4. Проектът допълва или надгражда сходен проект, реализиран по мярка от ПРСР 2007-2013 г. и/или ПРСР 2014-2020 г. или сходен проект по СПРЗСР 2023-2027 г.</p>	<p>10</p>
	<p>МАКСИМАЛЕН БРОЙ ТОЧКИ :</p>	<p>100</p>
	<p>Ще се финансират проекти и дейности, които при оценката получават минимален брой от 20 точки. <i>За кандидатстване по Мярка М 04 ще бъдат разработени указания и методика за оценка на подадените проекти . Недопустимите разходи и дейности са съгласно Указанията за кандидатстване, разписани в Приложение ТК № II към т.5 Описание на мерките от СВOMP.</i></p>	
<p>Мярка: М 05</p>	<p>„Дигитализация, опазване и развитие на културния живот, историческото и природно наследство, и социално приобщаване на територията“</p>	
	<p>Подкрепа по мярката се предоставя в съответствие с чл. 73 от Регламент (ЕС) 2021/2115 от 02 декември 2021 г. Мярката е в изпълнение на Приоритет 2, Специфична цел 2.2. , и е следствие на адресираните потребности П 06 от СВOMP. Мярката е разработена в съответствие със следните цели от Регламент (ЕС) 2021/1060.; вкл. по области на интервенции:</p> <p>Цел на политиката 5: Европа по-близо до гражданите чрез насърчаване на устойчивото и интегрирано развитие на всички видове територии и на местни инициативи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 166 Опазване, развитие и популяризиране на културното наследство и културните услуги; - 167 Опазване, развитие и популяризиране на природното наследство и екотуризма извън рамките на защитените зони по „Натура 2000“; <p>Мярката съответства на целите на Регламент (ЕС) № 2021/2115: Обща цел съгласно чл. 5, б. „в“: в) да укрепва социално-икономическата структура на селските райони и специфична цел съгласно чл. 6, параграф 1, буква „з“: з) насърчаване на заетостта, растежа, равенството между половете, включително участието на жените в селскостопанската дейност, социалното приобщаване и местното развитие в селските райони, включително кръговата биоикономика и устойчивото горско стопанство.</p> <p><i>писание на целите:</i></p> <p>Мярката има за цел подобряване на условията за живот в населените места на територията на МИГ, съхранение на местното културно – историческо и природно наследство, чрез инвестиции за:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Посрещане на нуждите на местните общности за съхраняване и популяризиране на местната идентичност посредством културното, историческото и природно наследство, вкл. чрез тяхната дигитализация; • Създаване на условия за опазване и надграждане на даденостите на територията, като предпоставка за постигането на устойчива общност в дългосрочен план. <p><i>Допустими кандидати</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Общините Тервел и Крушари; 2) Юридически лица с нестопанска цел (ЮЛНЦ), читалища, регистрирани по Закона за читалищата, които имат седалище на територията на МИГ; 	

Изискване към допустимите кандидати посочени в т.2 е да са регистрирани на територията преди повече от 12 месеца от датата на подаване на проектното предложение.

опустими дейности

А/ Поддържане, възстановяване, популяризиране и подобряване на културното и историческо наследство.

Подпомагат се материални и нематериални инвестиции, които водят до:

- 1) Подготовка и организация на местни културни събития, като фолклорни празници и събори, панаири, фестивали и др.
- 2) Създаване, съхраняване или обогатяване на етнографски, природни и исторически сбирки, включително чрез дигитализация;
- 3) Дейности, свързани със запазване и популяризиране на автентичен фолклор и местни традиции, възстановяване на празници, обичаи и храни;
- 4) Участия във фестивали, събори, изложби, семинари и др. за представяне на местни обичаи, традиции, фолклор и елементи на местното нематериално културно наследство.
- 5) Възраждане и предаване на различни аспекти на културни традиции и наследство и популяризирането им чрез организиране и провеждане на мероприятия във връзка с местни културни обичаи и традиции, като: временни и постоянни тематични изложби; фестивали, събори, семинари, тематични концерти и постановки, конкурси (без външни продукции);

Б/ Поддържане, възстановяване и подобряване на природното наследство в райони на природни забележителности:

Подпомагат се материални и нематериални инвестиции, които водят до:

- 1) Опазване, възстановяване, подобряване и поддръжка на природното наследство и селския ландшафт, включително на природни дадености, забележителности и територии от особено значение за местната общност, на ценни за територията природни образувания, растения, дървесни видове и животни, вековни дървета;
- 2) Възстановяване и подобряване на малкомащабна инфраструктура за отдих и развлечение, например: заслони, информационни и указателни табели, пътеки и др.

Изисквания за изпълнение на дейностите по проектите:

1. да се изпълняват на територията на МИГ Тервел - Крушари;
2. да отговарят на дефиницията за дребна по мащаби инфраструктура;
3. да се изпълняват в съответствие с План за интегрирано развитие на съответната община;
4. да не оказват отрицателно въздействие върху околната среда съгласно разпоредбите на ЗООС;
5. дейностите по т.Б, да бъдат в съответствие с приложимото национално законодателство в сферата на устройството на територията, инвестиционното проектиране и строителството в Република България;

опустими разходи

Подпомагат се разходи в съответствие с чл. 73 от Регламент (ЕС) 2021/2115 от 02 декември 2021 година. Подкрепата ще бъде насочена към категориите разходи, които включват:

A / Разходи за материални и нематериални инвестиции, в т.ч.:

- 1) Разходи за подготовка и организация на местни културни събития, като фолклорни празници и събори, панаири, фестивали и др.
- 2) Разходи за създаване, съхраняване или обогатяване на етнографски, природни и исторически сбирки, вкл. и чрез дигитализация;
- 3) Разходи за дейности, свързани със запазване и популяризиране на автентичен фолклор и местни традиции, възстановяване на празници, обичаи и храни;
- 4) Разходи за участия във фестивали, събори, изложби, семинари и др. за представяне на местни обичаи, традиции, фолклор и елементи на местното нематериално културно наследство.
- 5) Разходи за възраждане и предаване на различни аспекти на културни традиции и наследство и популяризирането им чрез организиране и провеждане на мероприятия във връзка с местни културни обичаи и традиции, като: временни и постоянни тематични изложби; фестивали, събори, семинари, тематични концерти и постановки, конкурси (без външни продукции);

Б/ Разходи за поддръжка, възстановяване и подобряване на природното наследство в райони на природни забележителности:

Б 1/ Разходи за материални и нематериални инвестиции, в т.ч.:

- б) Разходи за опазване, възстановяване, подобряване и поддръжка на природното наследство и селския ландшафт, включително на природни дадености, забележителности и територии от особено значение за местната общност, на ценни за територията природни образувания, растения, дървесни видове и животни, вековни дървета;
- 7) Разходи за възстановяване и подобряване на малкомащабна инфраструктура за отдих и развлечение, например: заслони, информационни и указателни табели, пътеки и др.

В/ Общи разходи (до 12% от стойността на инвестицията) свързани с проектното предложение, в т.ч. разходи за предпроектни проучвания, такси хонорари за архитекти, инженери и консултанти, консултации за икономическа устойчивост на проектното предложение и правни услуги, извършени както в процеса на подготовка на проекта преди подаване на проектното предложение, така и по време на неговото изпълнение.

Изискване за допустимост на дейностите: Предоставяне на анализ разходи—ползи, от който да е видно, че проектното предложение няма да генерира приходи, или ако генерира, същите се разходват само за нестопанските цели на кандидата, свързани изцяло с целите на проекта

V. Финансови параметри по проектите

Общ размер на финансовата помощ по мярка М 05 :	100 000,00 лв.
Минимален размер на общите допустими разходи за проект:	10 000,00 лева
Максимален размер на общите допустими разходи за проект	50 000,00 лева

Минималният размер на допустимите разходи за финансиране на един проект към стратегията за ВОМР, финансирана от ЕЗФРСР	10 000,00 лева
Максималният размер на допустимите разходи за финансиране на един проект към стратегията за ВОМР, финансирана от ЕЗФРСР	50 000,00 лева

интензитет на финансовата помощ

Финансовата помощ е в размер на 100 % от общия размер на допустимите за финансово подпомагане разходи за всички кандидати съгласно чл. 73 от РЕГЛАМЕНТ (ЕС) 2021/2115 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА.

критерии за подбор на проекти, тежест на критериите и минимален праг за одобрение:

КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА МЯРКА М 05.	ТОЧКИ
1. Проектът е за подобряване на културното наследство, в т.ч. традиционни за фолклорното наследство на територията облекла, предмети и музикални инструменти	25
2. Проектът включва и културно наследство на малцинствени общности	5
3. Проектът е за провеждането на традиционни за територията събития	25
4. Проектът е за социализиране, подобряване на условията на обект - представляващ историческа забележителност	25
5. Проектът е за социализиране, подобряване на условията на обект - представляващ природна забележителност	20
Максимален брой точки :	100

Ще се финансират проекти и дейности, които при оценката получават минимален брой от 20 точки.

За кандидатстване по Мярка М 05 ще бъдат разработени указания и методика за оценка на подадените проекти. Недопустимите разходи и дейности са съгласно Указанията за кандидатстване, разписани в Приложение ТК № II към т.5 Описание на мерките от СВOMP.

Мярка: М 06 „Сътрудничество и подготвителни дейности за него“

I. Цели на мярката:

Подкрепа по мярката се предоставя в съответствие с чл. 73 от Регламент (ЕС) 2021/2115 от 02 декември 2021 г. Мярката е в изпълнение на Приоритет 3: Приоритет 3: Ефективно управление, популяризиране и сътрудничество за устойчивото прилагане на стратегията за ВОМР на територията. Специфична цел 3.1: Развитие на партньорства и съвместни инициативи чрез сътрудничество с други МИГ и заинтересовани страни, с цел обмен на добри практики, трансфер на знания и съвместно изпълнение на иновативни проекти. П 12: **Цели:** 1) Укрепване и развитие на вътрешнотериториално и транснационално сътрудничество между МИГ Тервел - Крушари, МИРГ и други сходни организации от страната и чужбина. 2) Насърчаване на устойчивото и интегрирано развитие на местната общност, повишаване на институционалния

капацитет на публичните органи и заинтересованите страни за прилагането на проекти за териториално сътрудничество и инициативи в трансграничен, транснационален, морски и междурегионален контекст.

Обхват на мярката - Географски обхват на мярката: Територията на СНЦ „МИГ ТЕРВЕЛ – КРУШАРИ“ и територията на действие на партньорите и асоциираните партньори по дейностите за сътрудничество.

Обхват на подпомагане: Финансово обезпечаване на МИГ, във връзка с изпълнение на дейностите по чл. 34, ал. 1, буква „б“ от Регламент (ЕС) 2021/1060.

II. Допустим кандидат

1. СНЦ МИГ Тервел – Крушари

По мярката са допустими и партньори и асоциирани партньори, които могат да бъдат други местни инициативни групи и местни инициативни рибарски групи от България и ЕС, както и подобен тип структури, изпълняващи стратегия за местно развитие от България, ЕС или трети страни.

III. Допустими дейности:

- 1) Разработване на съвместен продукт/услуга/дейност, вкл. разходи за материални и нематериални инвестиции;
- 2) Извършване на изследвания, проучвания и анализи, директно свързани със съвместния продукт/услуга/дейност;
- 3) Реализиране на промоционални и маркетингови кампании;
- 4) Организиране на заседания, обучения, семинари, съвместни събития, срещи с потенциални партньори или партньори по проекта и т. н.;
- 5) Провеждане на информационни кампании, включващи организиране на срещи, конференции, публикуване и излъчване в медиите;
- 6) Дейностите по координация на изпълнението на проекта (извършване на разходи за наемане на допълнителен персонал, пътни разходи, разходи за нощувки и храна, хонорари за експерти, разходи за превод, разходи за комуникация и др.).
- 7) Дейности свързани с изготвянето на стратегии за създаване на „интелигентни селища“;

Условие за допустимост на дейностите:

- 1) да са свързани и да водят до развитието на територията;
- 2) да съответстват и да допринасят за постигане целите и приоритетите на Стратегията за ВОМР на МИГ Тервел - Крушари и СПРЗСР 2023 – 2027 г.;
- 3) партньорите по проектите и дейностите за сътрудничество да притежават необходимия административен капацитет и да участват в тяхната подготовка и изпълнение.
- 4) да се изпълняват съгласно сключено споразумение между най-малко двама партньори - МИГ от България и/или МИГ, изпълняващи стратегии за ВОМР от друга държава – членка на ЕС;
- 5) в партньорството за дейностите по сътрудничество могат да участват и други юридически лица от страната и чужбина със собствен финансов принос.

IV. Допустими разходи

Подпомагат се разходи в съответствие с чл. 73 от Регламент (ЕС) 2021/2115 от 02 декември 2021 година

Разходите, свързани с дейности за сътрудничество са допустими, ако водят до създаване на съвместен продукт и постигане на целите на Стратегията на МИГ .

- 1) разработване на съвместен продукт/услуга/дейност, инициране на решения за създаване и развитие на "интелигентни селища", вкл. материални и нематериални инвестиции;
- 2) строително-монтажни или строително-ремонтни работи на територията на партньорите от Република България;
- 3) други материални и нематериални активи;
- 4) изследвания и проучвания, директно свързани със сътрудничеството, включително за издаване на становища;
- 5) възнаграждения за външни експерти - физически или юридически лица за изпълнение на дейности, включително за преводачи;
- 6) възнаграждения, свързани с координацията на планираните дейности на служители на МИГ;
- 7) промоционални и маркетингови кампании за съвместния продукт/услуга;
- 8) организиране и провеждане на обучения, семинари, съвместни събития и партньорски срещи;
- 9) информираност - създаване на интернет страница за проекта, публикации в регионални медии, информационни конференции;
- 10) публичност - изготвяне и разпространение на информационни материали и осигуряване на публичност, в т.ч. информационни табели;
- 11) командировки на служителите на МИГ, експерти по проекта, включително преводачи, членове на колективния управителен орган и членове на колективния върховен орган на МИГ, както и други участници от територията в дейности, свързани с изпълнението на проекта, съгласно Наредбата за командировките в страната, приета с Постановление № 72 на Министерския съвет от 1986 г. (Обн., ДВ, бр. 11 от 1987 г.) и Наредбата за служебните командировки и специализации в чужбина, приета с Постановление № 115 на Министерския съвет от 2004 г. (Обн., ДВ, бр. 50 от 2004 г.);
- 12) преводи (писмени и симултанни);
- 13) пощенски и куриерски услуги;
- 14) такси за издаване на документи, свързани с изпълнението на проекта.

Условие за допустимост на дейностите са:

- никой от членовете на колективния управителен орган, както и свързано с него лице по смисъла на § 1 от допълнителните разпоредби на Търговския закон, не е изпълнител или подизпълнител на дейностите;
- проектът, за който кандидатства за финансиране, е за нестопански дейности.

V. Общ размер на финансовата помощ по мярката

Общ размер на финансовата помощ по мярка М 06:

220 000,00 лева

VI. Интензитет на финансовата помощ

	<p>Финансовата помощ е в размер до 100 % от общия размер на допустимите за финансово подпомагане разходи за всички кандидати съгласно чл. 73 от РЕГЛАМЕНТ (ЕС) 2021/2115 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА.</p> <p><i>VII. Критерии за оценка -неприложимо</i></p>
Мярка: М 07	<p>„Управление, мониторинг и оценка на стратегията и нейното популяризиране“</p>
	<p><i>I. Описание на целите и обхвата на мярката:</i></p> <p>Подкрепа по мярката се предоставя в съответствие с чл. 73 от Регламент (ЕС) 2021/2115 от 02 декември 2021 г. Мярката е в изпълнение на Приоритет 3: Ефективно управление, популяризиране и сътрудничество за устойчивото прилагане на стратегията за ВОМР на територията на МИГ Тервел – Крушари. Специфична цел 3.2: Осигуряване на ефективна координация, мониторинг, оценка и публичност на изпълнението на стратегията за ВОМР, с цел повишаване на прозрачността, отчетността и ангажираността на местните заинтересовани страни., адресирана от потребност П 13.</p> <p>Цели: Мярката има за цел да осигури надежден механизъм за изпълнение на система от последователни и регулярни управленски действия за изпълнение на поставените цели, осъществяване на мониторинг и оценка на постигнатите резултати за изпълнение на поставената стратегическата цел в Стратегията за ВОМР на МИГ и да се обезпечи финансово административен капацитет, системи за наблюдение и отчетност, външна комуникация, популяризиране, и включване на обществеността в процеса на изпълнение на СВОМР.</p> <p><i>II. Допустими дейности</i></p> <p>По мярката са допустими дейности, свързани с управлението, мониторинга, оценката на стратегията и нейното популяризиране определени в Условието за кандидатстване.</p> <p><i>III. Допустими разходи</i></p> <ol style="list-style-type: none">1. Разходите, предвидени за дейностите по управление, мониторинг и оценка на стратегиите за ВОМР и тяхното популяризиране не може да надвишава 25 на сто от общия размер на публичния принос на ЕЗФРСР по стратегията;2. Разходите за популяризиране на стратегията са най-малко 20 на сто от общия размер на разходите по мярката;3. Непреките разходи не надвишаващи 15 на сто от средствата по т. 1;4. Средствата се планират до края на 2029 г., като за последната година се планират най-малко 10 на сто от общия размер по мярката. <p><i>A). Разходи за управление, мониторинг и оценка на стратегията:</i></p> <ol style="list-style-type: none">1. разходи за заплати, както и задължителни по силата на нормативен акт разходи за социални и здравни осигуровки за персонала, обезщетения за временна неработоспособност и други, дължими от работодателя по силата на нормативен акт;2. разходи за външни услуги, възнаграждения и осигуровки, дължими от МИГ на експерти (физически или юридически лица), свързани с прилагането на стратегията (оценители, консултанти, външни експерти и други);3. непреки разходи:<ol style="list-style-type: none">а) за услуги, непряко свързани с прилагането на стратегията (правни, одиторски);

- б) разходи за наем на офис;
 - в) разходи за комуникация и външни услуги (телефон, интернет, пощенски услуги, куриерски услуги, топло- и електроенергия, вода, охрана на офиса, електронен подпис, застраховане на дълготрайни материални активи по смисъла на чл. 50, т. 2 от Закона за корпоративното подоходно облагане, закупени със средства от настоящия или предходния програмен период по подхода WOMP);
 - г) разходи за закупуване на офис консумативи и канцеларски материали;
 - д) разходи за наем на лек автомобил с под 150 к.с. и с над 5+1 места за МИГ, които нямат закупен лек автомобил;
 - е) разходи за закупуване на гориво за лек автомобил;
 - ж) други непредвидени оперативни разходи.
4. разходи за командировки на екипа и членовете на колективния върховен орган на МИГ съгласно Наредбата за командировките в страната, приета с Постановление № 72 на Министерския съвет от 1986 г. (Обн., ДВ, бр. 11 от 1987 г.) и Наредбата за служебните командировки и специализации в чужбина, приета с Постановление № 115 на Министерския съвет от 2004 г. (Обн., ДВ, бр. 50 от 2004 г.);
 5. разходи за закупуване на офис оборудване, обзавеждане и софтуер;
 6. разходи за закупуване на един лек автомобил с под 150 к.с. и с над 5+1 места, ако МИГ няма такъв или има закупен преди 2016 г.;
 7. разходи за обучения на екипа и членовете на колективния върховен орган във връзка с прилагането на стратегията за местно развитие;
 8. разходи, свързани с публични отношения (разходи за организиране на срещи на МИГ, разходи за работа в мрежа, участие на екипа и членовете на колективния върховен орган в срещи с други МИГ);
 9. разходи за участие на МИГ в дейности на Националната и на Европейската селска мрежа за развитие на селските райони, както и на Европейската ЛИДЕР асоциация и други асоциации на МИГ;
 10. финансови разходи, в т. ч. банкови такси за управление на една сметка и такси за издаване на изискуеми документи;
 11. разходи за мониторинг и оценка на стратегията за WOMP.
- Б). Разходи за популяризиране на стратегията за WOMP:**
- разходи за проучвания и анализи на съответната територия (териториални, икономически, социални и други анализи и проучвания);
 - разходи за популяризиране, информизиране и публичност:
 - а) за създаване и поддръжка на интернет страница;
 - б) за създаване и реализиране на публикации в печатни и електронни медии и излъчвания в радио- и телевизионни медии на покани за организирани събития и други, свързани с популяризиране дейността на МИГ;
 - в) отпечатване на брошури, материали за обучение и други печатни материали, изработване на рекламни материали и други, свързани с популяризиране дейността на МИГ;
 - г) преводи;
 - д) изработка и монтаж на табели и билбордове за популяризиране на МИГ;

е) свързани с изготвяне на материали, подпомагачи потенциалните получатели на финансова помощ при разработването на дейности и подготовката на заявления;
ж) други разходи за популяризиране, информирание и публичност;
разходи за организиране на обучения, семинари и информационни срещи за местни лидери и за уязвими групи и застрашени от бедност целеви групи, включително роми, свързани с подготовка, изпълнение и отчитане на проекти и други, свързани с популяризиране на стратегията за ВОМР и прилагане на подхода.

IV. Допустим кандидат:

СНЦ МИГ Тервел - Крушари

V. Финансови параметри на мярката:

Общ размер на безвъзмездната финансова помощ (БФП) :	1 420 400,00 лева
1) Разходи за управление, мониторинг и оценка	До 80%
2) Разходи за популяризиране	Не по малко от 20%
3) Непреки разходи	До 15%

VI. Интензитет на финансовата помощ

Финансовата помощ е в размер до 100 % от общия размер на допустимите за финансово подпомагане разходи съгласно чл. 73 от РЕГЛАМЕНТ (ЕС) 2021/2115 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА.

VII. Критерии за оценка - неприложимо

Общите условия по мерките и част от специфичните са разписани в Приложение ТК № II - и са неразделна част от стратегията.

6. Финансов план, включващ планираните средства от ЕЗФРСР:

Код на мярката	Име на мярката	Общо за периода на стратегията	
		лева	%
M 01	Мярка „Инвестиции за развитие и модернизация на земеделските стопанства на територията на МИГ Тервел-Крушари“	720 000,00	12,27
M 02	Мярка „Инвестиции за развитие и модернизация в преработката на селскостопански продукти на територията на МИГ Тервел-Крушари“	520 000,00	+8,86
M 03	Мярка "Инвестиции за развитие и модернизация на неселскостопански икономически дейности на територията на МИГ Тервел-Крушари“	787 000,00	13,41
M 04	Мярка „Инвестиции за развитие на основни услуги и модернизация на дребна по мащаби инфраструктура на територията на МИГ Тервел-Крушари“	2 100 000,00	35,79
M 05	Мярка „Дигитализация, опазване и развитие на културния живот, историческото и природно	100 000,00	1,71

	наследство, и социално приобщаване на територията“		
М 06	Мярка „Сътрудничество и подготвителни дейности за него“	220 000,00	3,75
М 07	Мярка „Управление, мониторинг и оценката на стратегията и нейното популяризиране“ (До 25% от средствата на ред „Общо средства за стратегията от ЕЗФРСР)	1 420 400,00	24,21
	ОБЩО СРЕДСТВА ЗА СТРАТЕГИЯТА ОТ ЕЗФРСР	5 867 400,00	100%

Обосновка за разпределените финансови ресурси по мерки.

Разпределението на финансовите ресурси по мерките от СВОМР на Местната инициативна група (МИГ) Тервел-Крушари е резултат от внимателен анализ и консултации със заинтересованите страни. Обосновка за всяка мярка:

М 01 - Инвестиции за развитие и модернизация на земеделските стопанства: Сума: 720 ; 000,00 лв. Процент от общите средства: 12,27%

Земеделието е ключов сектор за региона, осигуряващ значителна част от доходите на местното население. Инвестициите в тази мярка ще подпомогнат модернизацията на земеделските стопанства, повишавайки тяхната ефективност и конкурентоспособност. Това ще допринесе за устойчивото развитие на сектора и подобряване на качеството на продукцията. При проведените срещи, проучването на потребностите чрез анкетиране на населението на територията са заявени потребности и готовност за кандидатстване с проекти към стратегията на МИГ. Респондентите са заявили интерес към подкрепа за земеделски стопанства, особено тези, насочени към опазване на околната среда и внедряване на модерни технологии като прецизно /интелигентно/ цифрово земеделие, внедряване на ВЕИ и строително – монтажни дейности в животновъдните обекти, като голяма част от заявеният интерес е за закупуване на прикачен инвентар. Изграждане на мандра; Доставка на кошери, центрофуги; Оранжерии с фотоволтаици; Земеделска техника; Мощен трактор; Сеялка, плуг, навигатор, инвентар; Сеялка за пролетници с торачка пневматична; Напоителни системи за отглеждане на чисти зеленчуци без хербициди и пестициди; Ремонт на покрив на стопанска постройка, работилница за машини; Инвестиции за животновъден обект - строителство; Закупуване на дрон за торене и пръскане на посевите; Закупуване на GPS навигация; Ремарке и товарач; Насаждения от лавандула; Косачка и балъорка за овцеферма; Камери за наблюдение и контрол; Инвентар за пчеларство; Производство на субстрат за задържане на влагата в животновъдни обекти. Заявен е интерес и за колективни инвестиции. Заявените финансови ресурси на проектите са на стойност от 15 000,00 лева до 200 000,00 лева. Това показва, че местната общност разглежда земеделието като важен сектор за развитие на територията.

М 02 - Инвестиции за развитие и модернизация в преработката на селскостопански продукти: Сума: 520 000,00 лв.; Процент от общите средства: 8,86%

Преработката на селскостопански продукти е важен елемент от веригата на стойността в аграрния сектор на територията. Тази мярка ще стимулира инвестициите в съвременни технологии и оборудване, което ще подобри качеството на преработените продукти и ще увеличи добавената

стойност. При проведените срещи, проучването на потребностите чрез анкетиране на населението на територията са заявени потребности и готовност за кандидатстване с проекти към стратегията на МИГ. Респондентите са заявили интерес към подкрепа на проекти за: Малък цех за производство на традиционни български консерви; Система за преработка на фураж; Страда с оборудване за преработка на пчелни продукти; Сушилня за плодове и зеленчуци; Малки мандри към краевферми за преработка на мляко. Дъждовална система с цистерна; Заявените финансови ресурси на проектите са на стойност от 15 000,00 лева до 200000,00 лева. Тези проекти ще доведат и до създаване на нови работни места и ще укрепят местната икономика.

М 03 - Инвестиции за развитие и модернизация на неселскостопански икономически дейности: Сума: 787 000,00 лв.: Процент от общите средства: 13,41%

Подкрепата за неселскостопански дейности е от съществено значение за диверсификацията на местната икономика и намаляването на зависимостта от един сектор. Респондентите са заявили голям интерес към подкрепа на много и разнообразни инвестиции за: Разширяване на склад за строителни материали, голям мотокар; Електромобил за разнос на стоки из селото и до съседното, където няма магазин, зарядно с фотоволтаици; Зимна градина за събития към Къщата за Гости, с фотоволтаици и оранжерия; Платформа за телемедицина за хората от двете общини в МИГ и платформа за консултации по правни въпроси; Къща за споделени работни места; Оборудване за малка кухня за кетъринг и транспортно средство за разнос; Рекламна агенция за украса на събития, подаръчета - спомени и др.; Малка дървена хижа, в горска местност със зала за празненства и зелени училища; Производство на играчки за детските градини и ясли от естествени материали и ретро играчки; Приют за бездомни животни; Градина с маси за малко ресторантче към скарата и фургон за разливна храна; Магазин за пресен хляб и други; Обзавеждане на ресторант, на оптика; Онлайн пицария; Фризерно помещение към магазин за хранителни стоки-контейнер; Малък магазин за ръчно изработени ковашки и ножарски сувенири и стоки; Комплекти инструменти, машини, малък хангар за работа и складиране; Машини за производство на щори в Тервел; Гравиращи машини за надгробни паметници; Товарач за насипен чакъл и пясък; Услуги за печат и реклама и др. Тези инвестиции ще насърчат развитието на малки и средни предприятия, които предлагат различни услуги и продукти, като по този начин ще се създадат нови възможности за заетост и ще се подобри жизнения стандарт на населението.

М 04 - Инвестиции за развитие на основни услуги и модернизация на дребна по мащаби инфраструктура: Сума: 2 100 000,00 лв.: Процент от общите средства: 35,79%

Подобряването на основните услуги и инфраструктурата е критично за качеството на живот в региона. Тази мярка ще финансира проекти, насочени към: Подобряване на инфраструктурата в малките населени места – основен ремонт на второстепенни улици в селата, които да позволят подобряване на достъпността на по-голям брой домакинства по отношение на публични услуги (сметосъбиране, патронажни услуги, достъп на линейки); Създаване на малки фотоволтаични централи по покривите на общински сгради - детски градини, кметства с цел намаляване на разходите им и постигане на ефективност на публичния ресурс като цяло на територията; Създаване на площадки за игра на деца и спортуване на млади хора в селата, а за най-малките села- нискобюджетни кътове със съоръжения за игра, монтирани в зелени площи. Заявеният финансов ресурс е от 30 000,00 лева до 200 000,00 лв.

М 05 - Дигитализация, опазване и развитие на културния живот, историческото и природно наследство, и социално приобщаване: Сума: 100 000,00 лв.: Процент от общите средства: 1,71%

Тази мярка е насочена към запазване и популяризиране на културното и историческото наследство на региона, както и към интегриране на новите технологии в тези процеси. Подкрепата за дигитализация ще улесни достъпа до информация и ще насърчи социалното приобщаване чрез различни културни и образователни инициативи. Други заявени интереси за реализиране на проект са за: Социализиране на двата значими археологически обекти на територията – крепостите Залдапа и Палматис чрез изграждане на кътове за отдых в подстъпите към тях; Провеждане на фестивали свързани с местната идентичност и запазване на културните традиции на територията; Инвестиции в съхранение на местните фолклорни традиции – обичаи, облекла, музикални инструменти и др.. Заявеният финансов ресурс по проектите е от 10 000,00 лева до 50 000,00 лева Това ще направи района по-привлекателен за живеене и бизнес, както и ще подобри условията за туризъм.

М 06 - Сътрудничество и подготвителни дейности за него

Сума: 220 000,00лв. : Процент от общите средства: 3,75%

Сътрудничеството между различните заинтересовани страни е ключово за успешното изпълнение на стратегията. Тази мярка е предвидено изпълнение на проекти, насочени към изграждане на партньорства и обмен на знания и опит, което ще улесни реализацията на съвместни инициативи и проекти. По мярката ще се разработи Стратегия за развитие на „ умни селища“ на територията.

М 07 - Управление, мониторинг и оценка на стратегията и нейното популяризиране

Сума: 1 420 400,00лв.: Процент от общите средства: 24,21%

Финансовият ресурс е определен при спазване на т. 13.3.11. от Условието за кандидатстване. Ефективното управление и мониторинг на стратегията е от съществено значение за постигането на поставените цели в стратегията. Тази мярка ще осигури необходимите ресурси за координация, контрол и оценка на изпълнението на проектите, както и за информиране на обществеността за постигнатите резултати и ползите от стратегията.

Заключение: Разпределението на финансовите ресурси по мерките от СВOMP на МИГ Тервел-Крушари е балансирано и отразява приоритетите на местната общност. То е резултат от задълбочени консултации със заинтересованите страни и е насочено към устойчивото развитие на региона във всички ключови сектори.

Приложим режим на минимални/държавни помощи за мерките в СВOMP:

За стратегията за ВOMP се прилагат условията на Регламент (ЕС) 2022/2472 на комисията от 14 декември 2022 година относно деклариране на някои категории помощи в секторите на селското и горското стопанство и в селските райони за съвместими с вътрешния пазар в приложение на членове 107 и 108 от Договора за функционирането на Европейския съюз и Регламент (ЕС) 2021/1237 на Комисията от 23 юли 2021 година за изменение на Регламент (ЕС) № 651/2014 за обявяване на някои категории помощи за съвместими с вътрешния пазар в приложение на членове 107 и 108 от Договора (текст от значение за ЕИП) е Регламент (ЕС) 2023/2831 от 13 декември 2023 г. Членове 107 и 108 от Договора за функционирането на Европейския съюз не се прилагат при изпълнение на проект, финансиран изцяло или частично от ЕЗФРСР, включващ само нестопански (неикономически) дейности и изпълняван от лице, регистрирано по реда на Закона за юридическите лица с нестопанска цел или по Закона за народните читалища или от община,

или от музей или културна организация по смисъла на Закона за закрила и развитие на културата, както и от Светия синод на Българската православна църква или централните ръководства на другите регистрирани вероизповедания

7. Описание на уредбата за управление, мониторинг и оценка, която показва капацитета на местната инициативна група да изпълни стратегията:

7.1. Организационна структура на МИГ:

<p>- <i>Организационна структура/схема.</i></p>	<p>При спазване на Устава и с цел осигуряване на устойчивост и стабилност на системата за управлението и мониторинг, през периода 2023-2027 г., МИГ запазва организационната си структура от 2016 г. Практиката доказва, че структурата гарантира необходимите предпоставки за успешното изпълнение на Стратегията за ВОМР. Това ще позволи и да се използва в максимална степен изграденият капацитетът, през предходния програмен период при отчитане на постигнатите резултати, натрупания опит и научените уроци.</p>
---	---

7.2. Управление на МИГ:

КОЛЕКТИВЕН ВЪРХОВЕН ОРГАН на Сдружение „МИГ ТЕРВЕЛ-КРУШАРИ” е **Общото събрание (ОС)** на сдружението. Компетентността на ОС по отношение на дейността на МИГ Тервел-Крушари е определена в Устава на Сдружението. Колективният върховен орган на МИГ изменя и допълва Устава на Сдружението, взема решения относно членския внос и други парични или имуществени вноски, приема правилата и реда за извършване на общественополезна дейност на МИГ, приема нови членове на Сдружението, взема решения за изключване на членове по предложение на управителния съвет (УС), избира Председател на УС и определя неговите правомощия, определя броя на членовете на УС, избира ги и ги освобождава, утвърждава бюджета, основните насоки, стратегии и програма за дейността на сдружението, годишния доклад за дейността и финансовия отчет на сдружението, както и годишните отчети на УС за дейността им, взема решения по резултатите от финансовата ревизия на Сдружението, взема решения за прекратяването на Сдружението, както и такива за откриване и закриване на клонове,

взема решения по всички други въпроси, предвидени в устава и свързани с дейността на МИГ. Общото събрание може да отменя решенията на другите органи на Сдружението и решенията му са задължителни за другите органи на МИГ.

През годините съставът на КВО претърпя частични промени и към момента Общото събрание наброява **54 члена** (Приложение ТК№ 7 Списък на членовете в КВО – ОС). Публичният сектор е представен от двете общини Тервел и Крушари, ЦПЛР „ Малкия принц“ и СУ „ Йордан Йовков“, които участват в състава на ОС чрез представители, избрани от съответните два общински съвети. Представителите

на **публичния сектор** в състава на ОС съставляват **7,41 %** от членовете му. **Стопанският сектор** в ОС на МИГ се представлява от 26 лица, съставляващи **48,15 %** от състава на колективния върховен орган. Представителите на **нестопанския сектор** в състава на ОС са също 24 лица – **44,44 %** от членовете. Членовете на ОС са

представители на **16** от общо **18** групи заинтересованите лица – дял на представителност **88,89 %**. (Приложение ТК № 7.1) В колективния върховен орган на МИГ са включени представители от **24 населени места**, от общо **45 бр.**, (едно от селата е с 0 бр. жители) което представлява **54,54%** от населени места на територията на МИГ. (Приложение № 7.2)

- Органи за управление и контрол;

В КВО - ОС членуват представители на различни заинтересовани страни от местната общност, идентифицирани в анализа на стратегията за ВОМР за територията, включително представители на уязвими групи и малцинства, млади хора и балансирано участие на жени и мъже от съответните територии.

Разпределение на

членовете на ОС по пол

е 57% мъже и 43% жени. По възраст са от 23 до 75 гони, разпределени по групи.

Съотношението на членовете на ОС от

двете общини и тяхната експертиза съответства в голяма степен на населението на общините и тяхната специфика. Съотношението на членовете на ОС от двете общини и тяхната експертиза съответства в голяма степен на населението на общините и тяхната специфика:

ОБЩИНИ		СЕКТОРИ			ЕТНОС			ПОЛ	
Тервел	Крушари	Публичен	Не стопански	Стопански	Българи	Турци	Роми	Жени	Мъже
41	13	4	24	26	36	13	5	23	31
76%	24%	7,41%	44,44%	48,15%	67%	24%	9%	43%	57%

2.КОЛЕКТИВЕН УПРАВИТЕЛЕН ОРГАН на МИГ е УПРАВИТЕЛНИЯ СЪВЕТ (УС). Компетентността на УС е определена от ОС и Устава, в съответствие с разпоредбите на ЗЮЛНЦ и съобразно целите и предмета на дейност на МИГ Тервел-Крушари по прилагане на Стратегията за водено от общностите местно развитие на общата територия. УС организира и осигурява изпълнението на решенията на ОС, разработва програма за дейността и бюджета на Сдружението и ги предлага за гласуване от ОС, подготвя проекти за вътрешно-устройствени актове на Сдружението, осигурява и се разпорежда с имуществото и финансовите средства на Сдружението, съгласно приетия бюджет и при

спазване на Устава, отчита се за дейността си пред ОС, изготвя предложения за формиране на парични фондове на Сдружението, определя реда и организира провеждането на дейността на Сдружението и носи отговорност за това, определя щатния/наетия състав на Сдружението, внася в ОС молбите за членство в

Сдружението. **Специфичните функции на УС на МИГ, свързани с прилагането на СВOMP на територията са следните:** УС избира и предлага да бъде освободен от длъжност: Изпълнителния директор; служителите, ангажирани с прилагането на СВOMP; избира Комисиите за избор на проекти към МИГ от състава на Сдружението (извън членовете на УС), служители на МИГ и външни експерти-оценители, при съобразяване с квалификацията, опита и професионалната подготовка на съответните членове на Сдружението; утвърждава детайлни насоки и документи за кандидатстване на потенциалните бенефициенти по всяка от мерките на СВOMP; одобрява външни експерти за подбор, оценка и мониторинг на проекти, с цел осигуряване на обективност, публичност и прозрачност; взема окончателни решения за финансиране на проекти по Стратегията; управлява бюджета на Сдружението; избира представители на Сдружението в национални и европейски мрежи на селските региони; взема окончателни решения за кандидатстване на Сдружението с проекти за финансиране на дейността му.

Членовете на УС са 5 (пет) физически и юридически лица с постоянен адрес/седалище на територията на МИГ Тервел-Крушари, представляващи трите основни сектора – публичен, нестопански и стопански. Председателят на УС, е избран от Общото събрание, съгласно Устава на Сдружението. Публичният сектор в УС е представен от община Тервел, чрез решение на Общинския съвет. Публичният сектор съставлява 20 % от общия брой членове на УС. Стопанският сектор е представен от две юридически лица, и формира (40 % от членовете на УС), един представител на сектор производство и услуги, и един земеделски производител.

ОБЩИНИ		СЕКТОРИ			ПОЛ	
Тервел	Крушари	Публичен	Нестопански	Стопански	ЖЕНИ	МЪЖЕ

	3	2	1	2	2	2	3
	60%	40%	20%	40%	40%	40%	60%
	<p>Представителите на неправителствения сектор са двама и формират останалите (40 % от членовете на УС), от читалище в с. Крушари и физическо лице самоопределило се като пенсионер. Четири (4) от членове в Колективния управителен орган (УС) на МИГ са участвали в изпълнение на СВOMP, както през периода 2007 – 2014 г., така и в изпълнение на стратегията за ВOMP в периода 2014 – 2020 г., като 5-я, които е физическо лице в настоящия УС, в предходния УС е бил представител на Читалище. (Приложение ТК № 7.4)</p>						
- Описание на позициите и изискванията към изпълнителния директор и персонала.	<p>Екипът на МИГ, включително изпълнителния директор и до двама експерти, които се назначават и освобождават от Председателя след одобрение от УС, съгласно Устава на МИГ Тервел-Крушари. Служителите в екипа ще бъдат назначени на трудови договори, с 8 часов работен ден. Изискванията по отношение на образование, опит и квалификация за всяка от позициите в екипа на МИГ са при спазване на указанията на УО на СПРЗСР 2023 – 2027 г. и се утвърждават с решение на УС на МИГ, като задължителен елемент от длъжностните характеристики за всяка позиция. Правата, задълженията и отговорностите на всички заети в екипа на МИГ служители се разписват в приети от УС и утвърдени от Председателя на МИГ длъжностни характеристики за всяка от позициите.</p> <p>1) Изпълнителният директор на МИГ:</p> <p>Изпълнителният директор отговаря за цялостното управление, организиране, координация и контрол върху изпълнението на Стратегията за водено от общностите местно развитие (СВОМР), финансирана по Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони (СПРЗСР) за периода 2023–2027 г., съгласно Указанията за прилагане на СВOMP и ПМС № 494 от 2024 г. относно изпълнението на подхода ВOMP.</p> <p><u>Основна цел на длъжността:</u> Ръководене и стратегическо управление на дейностите на МИГ, включително планиране, наблюдение и отчетност при изпълнението на СВOMP, както и координация с бенефициенти, партньори и институции на местно и национално ниво. Осъществява оперативното управление на МИГ Тервел-Крушари. Организира изпълнението на решенията на УС и ОС. Осигурява стопанисването и опазването на имуществото на Сдружението. Отговаря за разработването на планове, програми, отчети и становища за дейността на Сдружението. Изготвя и представя на УС годишен доклад за отчитане изпълнението на Стратегията за местно развитие. Осъществява наблюдение върху изпълнението на проектите, финансирани по Стратегията за местното развитие. За дейността си Изпълнителният директор се отчита пред Управителния съвет и Общото събрание. Изпълнителният директор, при упълномощаване от страна на Председателя на УС, представлява Сдружението в страната и чужбина, включително пред държавни органи, институции и учредения и др. Той управлява програмната и финансовата</p>						

дейност на Сдружението, сключва договори, предлага на УС за избор щатния състав, бюджета и програмата на Сдружението, включително Стратегия за ВОМР, както и отчетите, докладите и заявките за плащане, свързани с нейното прилагане. Това ниво на управление е отговорно за ежедневната дейност на МИГ Тервел-Крушари, както и за подготовката на проекти за решения, които следва да вземат ОС и УС и които касаят прилагането на СМР. Нивото на компетентност и умения на изпълнителния директор, както и правилната му преценка за необходимостта от предлагане на проект за решение на управителните органи на МИГ влияят в голяма степен върху ефективността в процеса на изпълнение на СМР. Изпълнителният директор се назначава на трудов договор, на пълен работен ден, като договорът се подписва от Председателят на УС. Правомощията на изпълнителния директор са определени в устава на МИГ и в длъжностната характеристика.

Минимални изисквания и квалификация:

- завършено висше образование, най-малко степен „магистър“;
- трудов стаж и/или осигурителен стаж най-малко 5 години;
- управленски опит най-малко две години или най-малко три години опит като експерт в МИГ/МИРГ по прилагане на стратегия за ВОМР;
- опит в реализиране на проект, програма или стратегия със стойност над 100 хиляди лева, финансирани от ЕС или от други международни донори.

2). **Експерт 1** : Основна цел на длъжността: Осигуряване на експертна, методическа и техническа подкрепа при реализацията на Стратегия за водено от общностите местно развитие (СВОМР), финансирана по Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони (СПРЗСР) чрез професионално управление на проектни дейности, координация с партньори и спазване на изискванията на регламентите на ЕС и изискванията на СПРЗСР съгласно Указанията за прилагане на СВОМР за периода 2023–2027 г. , ПМС№ 494/2025 на МС за определяне на правила за прилагане на подхода „Водено от общностите местно развитие“. Експертът ще има основна роля и участие в прилагането на Процедурата за подбор на проекти към стратегия за ВОМР на МИГ и в частност участие в процесите по: информиране на местната общност; подпомагане на участниците в процеса по подаване на заявления за подпомагане, изпълнение на проектите, подаване на заявки за плащане; проверка административното съответствие и допустимост на заявленията за подпомагане; наблюдение оценка и мониторинг на проектите и на самата Стратегия за ВОМР; провеждането на обучения за местни лидери и др.). Правомощията на експерта са разписани в длъжностната характеристика.

Минимални изисквания и квалификация:

- завършено висше образование, най-малко степен „бакалавър“;
- трудов стаж и/или осигурителен стаж най-малко 2 години.

По преценка на УС, в екипа на МИГ е включен и втори Експерт.

3) **Експерт 2**: Основна цел на длъжността: Обезпечаване на административната и логистична подкрепа за ефективното функциониране на екипа на МИГ и

	<p>изпълнение на Стратегия за водено от общностите местно развитие (СВОМР), финансирана по Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони (СПРЗСР), включително чрез поддръжка на документацията и координация на срещи и събития. Подпомага изпълнителния директор при изпълнение на ежедневната дейност на МИГ, чрез осигуряване на административно обслужване, поддържане на документооборота, координация на събития и подпомагане на работата в ИСУН 2020. Правомощията на експерта са разписани в длъжностната характеристика.</p> <p>Минимални изисквания и квалификация:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Завършено висше образование, най-малко степен „бакалавър“; ➤ Професионален стаж най-малко 2 година; <p>(Приложения ТК №10, 11-1 и 11-2 – длъжности характеристики на екипа на МИГ)</p>
<p>7.3. Капацитет на местната инициативна група да изпълни стратегията за ВОМР:</p>	
<p>- Административен капацитет;</p>	<p>Сдружение с нестопанска цел МИГ Тервел-Крушари е учредено през 2010 г. и вече 15 години работи активно, поддържа и надгражда капацитета си за постигане на основната си цел: „Осигуряване на подкрепа на общността на територията на общини Тервел и Крушари за реализирането на интегрирана стратегия за устойчиво развитие на територията посредством прилагането на подхода ВОМР като инструмент за децентрализирано развитие на територията на общини Тервел и Крушари и насърчаване “ученето чрез правене” в местната общност, повишавайки нейния капацитет за планиране“. Устойчивостта на управлението на МИГ се гарантира, чрез запазването на ключови фигури сред членовете на Общото Събрание, на Управителния Съвет, Председателя на УС и Екипа на МИГ. Натрупаните до този момент знания, опит и експертиза, както и сътрудничество и партньорство между отделните органи в МИГ, експертите на МИГ, и партньорството с двете общинските администрации ще бъдат използвани, надградени и през новия програмен период, което гарантира успешното изпълнение на настоящата Стратегия за водено от общностите местно развитие. Експертната и опита на членовете на Общото събрание (Приложение ТК №7.3 – експертиза на членовете на ОС) съответстващ на целите и предмета на дейност на Сдружението, са подробно представени в Списъка на членовете в ОС на МИГ. Над 50% от членовете на ОС и 80 % от членовете на УС са в състава на МИГ от създаването му през 2010 г. В екипа на МИГ са предвидени изпълнителен директор и до двама експерти с над 5 годишен опит в прилагането на подхода ЛИДЕР.</p> <p>Първата Стратегия за местно развитие за програмен период 2007-2013 г. беше одобрена и изпълнена в рамките на договор № РД 50-97/13.06.2012 г. с МЗХ и ДФ „Земеделие” - РА за финансиране изпълнение на еднофондова стратегия за местно развитие (СМР) по ос 4 „Подход Лидер“ на ПРСР 2007-2013 г. Втората еднофондова стратегия за програмния период 2014-2020 е одобрена и е в процес на приключване в рамките на</p>

	<p>договор № РД 50 -153/ 21.10.2016 г. по мярка 19 „Водено от общностите местно развитие“ от ПРСР 2014-2020 г. Както през програмния период 2007-2014, 2014-2020 г. , така и за програмния период 2023-2027 г., МИГ е изпълнила проекти за подготвителни дейности по подхода ЛИДЕР.</p> <p>През двата периода на изпълнение, чрез финансовата подкрепа на МИГ са успешно изпълнени 115 бр. проекти на територията. Както двете общини в състава на МИГ, така и МИГ имат опит в изпълнение на проекти за вътрешнотериториално и транснационално сътрудничество както и на проекти, финансирани със средства от други европейски фондове. (Приложение ТК№ 28 - договори доказващи опит на МИГ и общините Тервел Крушари).</p> <p>Три от основните изводи от независимата Финална оценка през 2016 г. и Мониторинговия доклад през 2024 г. на изпълнението на стратегиите на МИГ Тервел-Крушари, формулират ключовите елементи от капацитета и успешния опит на МИГ:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Създадено и развито устойчиво партньорство, което балансира и насърчава интегрирано участие на всички сектори при развитие на територията, също така стимулира развитие на капацитет за управление на територията както при гражданските и бизнес организации, така и при местните власти;2. Наличие на професионално подбран и изграден екип за управление на МИГ. Добри управленски и административни познания и умения, осъзната роля към местната общност – да насърчава инициативността, да обучава, да подпомага и обгрижва потенциални кандидати и бенефициенти на СМР; Натрупаните до този момент знания, опит и експертиза, както и сътрудничество и партньорство между отделните органи, изпълнителния директор и експерти на МИГ, ще бъдат използвани и надграждани и през новия програмен период за изпълнението на настоящата Стратегия за водено от общностите местно развитие.
<p>Материално – технически капацитет;</p>	<p>Изпълнението на дейностите на МИГ за изпълнение на настоящата стратегия, ще продължат в досегашните офис помещения, които са предоставени за ползване безвъзмездно от общините Тервел. (Приложение ТК №13 Договор за безвъзмездно ползване и снимков материал). Обособени са 3 бр. самостоятелни помещения функциониращи като, работен офис, заседателна зала и архив. Помещенията са с подходящо обзавеждане и оборудване, закупено при изпълнение на предходните стратегии, с достъп до Интернет (Приложение ТК №14 Инвентарна книга и снимков материал). За осигуряване на достъпна среда в сградата, Община Тервел е предоставила за ползване в сградата на <u>Устройство за изкачване на стълби (стълбищен робот)</u>. Стълбищният робот е иновативно устройство за изкачване на стълби за инвалидни колички управлявани от придружител и са предназначени да се движат нагоре и надолу по стълбите с вериги. Захранват се от акумулаторна батерия. (Приложение ОФИС ДОСТЪПНА СРЕДА)</p>

<p>- <i>Финансов капацитет;</i></p>	<p>Наличие е осигурен финансов ресурс в размер на 74 403,53 лева оборотни средства, които представляват 5,24 % от стойността по мярка М 07 „Управление, мониторинг и оценката на стратегията и нейното популяризиране“. Средствата са предоставени от община Тервел, от членски внос и от дарения. (Приложение ОСИГУРЕН ФИНАНСОВ РЕСУРС– банково извлечение)</p>
-------------------------------------	--

7.4. Описание на системата за мониторинг и оценка:

С оглед ефикасността на прилагането на Стратегията, МИГ ще извършва цялостно наблюдение по изпълнение на Стратегията и индивидуалните проекти през целия период на прилагане. Отговорност на екипа на МИГ е да гарантира събирането на данни, които са обект на мониторинг и са необходими за отчитане изпълнението на Стратегията.

Мониторингът осъществяван от МИГ представлява наблюдение, анализ и оценка на изпълнението и отчитането.

Чрез мониторинга се цели гарантиране на: Съответствието, ефективността, ефикасността, въздействието, икономическата и финансова жизнеспособност и устойчивостта на Стратегията за ВОМР на МИГ относно поставените цели; Събрана и систематизирана информация, с цел приоритизация на дейностите по Стратегията; Навременно откриване на предпоставки, които биха довели до евентуални слабости или рискове в изпълнението на проектите; Въвеждане на навременни корективни мерки, които да предотвратят или отстранят слабостите в хода на изпълнение на проекти и по този начин да се бъде предотвратен риска от нередности водещи до финансови корекции;

Системата за мониторинг и оценка на прилагането на Стратегията за ВОМР на МИГ Тервел-Крушари има следните основни функции: (1) систематично събиране и анализ на информация през целия период на действие на СМР; (2) обективна оценка на хода на изпълнението й; и (3) подпомагане на вземането на решения за ефективно управление на Стратегията. По този начин системата осигурява регулярно наблюдение върху планираните резултати, съпоставяне на постигнатото с планираното и наблюдение на ефекта върху територията. Водещите компоненти в системата за мониторинг и оценка са: информационно осигуряване на мониторинга; индикаторите за измерване степента на изпълнение на СВОМР; механизъм за измерване и проследяване на индикаторите; оценка на резултатите и предприемане на корекции при значими отклонения.

- **Информационно осигуряване на мониторинга**

Въпросът за събираемостта на данните за самото оценяване е изключително важен – те следва да са редовни и официализирани, верифицирани, релевантни и прости. Това налага да се осъществява периодична координация и съвместен обмен на информация между екипа на МИГ, бенефициентите, ДФЗ и УО, и постъпващата в МИГ информация да се обобщава.

- **Индикатори за измерване степента на изпълнение на СВОМР**

МИГ наблюдава и контролира качеството на изпълнението на Стратегията, като следи степента на постигане на индикаторите за изпълнение, индикатори за продукт и индикатори за резултат.

Индикаторите за продукт на Стратегията са: „Брой одобрени за финансирани проектни предложения в рамките на стратегията за ВОМР; Брой на сключените договори“; Дял на одобрени

за финансиране проектни предложения за „умни села“ в рамките на стратегията за ВОМР; „Стойност на сключените договори“

Финансовите индикатори за изпълнение на Стратегията ще бъдат отразявани и достъпни в електронната страница на МИГ чрез годишните доклади. В страницата ще се публикуват **Регистър на подадените, одобрени и отхвърляни проекти**, в който се отразява всяко постъпило проектно предложение – кандидат, проект, дата на подаване, стойност и статус. След всеки етап на преминала оценка, информацията за статуса на проектите се актуализира. Допълнително в информационната система ИСУН автоматично се генерират и обобщени данни за всички постъпили заявления и договори, в нея по всяко време са видни стойностите на индикаторите за изпълнение на СВОМР, с което се постига прозрачност по отношение изпълнението на Стратегията.

Индикатори за резултат R.37 „Нови работни места по подкрепените проекти“; **R.40** „Интелигентен икономически преход в селските райони: Брой на подкрепени стратегии за „умни села“; **R.41** „Свързани европейски селски райони: Дял на населението в селските райони, ползващо се от подобрения достъп до услуги и инфраструктура чрез инвестиции от ОСП“; **R.42** „Насърчаване на социалното включване: Брой лица, обхванати от проекти, свързани с подкрепа на дейности за социално включване“; **R.0** „Брой лица, включени в дейности по обучения, информационни срещи и семинари и други дейности, свързани с трансфер на знания“. За целите на мониторинга, Стратегията за ВОМР определя целевите стойности на индикаторите, спрямо които се измерва изпълнението на Стратегията по отделните приоритети и мерки. **Механизъм за измерване и проследяване на индикаторите**

Основни средства за извършване на мониторинг от МИГ са информационната система ИСУН (МЗХ); таблицата за наблюдение на изпълнението на индикаторите; мониторинговите посещения (посещения на място); и окончателното отчитане на проектите от бенефициентите. В **Информационната система по подхода ВОМР в ИСУН** се генерира информация за постъпилите заявления, като в нея се отразява целия процес на кандидатстване, оценяване, договаряне и изпълнение на проектите. Базата данни на информационната система ще се използва за оперативно следене хода на изпълнението на проектите през целия им жизнен цикъл. От нейната база данни може да се генерира обобщена информация относно напредъка и степента на изпълнение на Стратегията на МИГ.

Таблица за наблюдение изпълнението на индикаторите на МИГ Тервел-Крушари: Ще бъде изготвен елементарен програмен продукт във вид на набор от електронни таблици за следене изпълнението на индикаторите – както общи, така и по мерки. В тях ще залегнат: целевите стойности на индикаторите, залегнали в Стратегията; прогнозните стойности на индикаторите в договорените проекти; текущото изпълнение на индикаторите по прилагане на Стратегията. Воденето на Таблицата за наблюдение изпълнението на индикаторите ще бъде отговорност на експерта по прилагане на стратегията за ВОМР, който ще актуализира информацията в нея с постъпването на нов проект, постъпване на доклад от мониторингово посещение и постъпване на доклад от бенефициент за отчитане на изпълнението.

Мониторингови посещения: По всеки проект се осъществяват мониторингови посещения (посещения на място) по предварително изготвен график, но могат да се инициират и по преценка на Изпълнителния директор. Той възлага по свое усмотрение или по искане от РА или УО, на членовете на екипа или на привлечени външни експерти, да извършат посещение на място за

установяване хода на изпълнение на проектите, степента на постигане на предвидените резултати в сравнение с планираните индикатори, проверка и одобряване на ефективността на разходите при подадени заявки за междинни / окончателни плащания по проектите, подкрепени от Стратегията за ВОМР. В случаите на проекти, включващи строително-монтажни работи, се прави посещение на място и преди стартирането на работите.

Резултатите от посещенията на място се документират от извършилия ги служител от офиса на МИГ или привлечен външен експерт в „Доклад от посещение на място на проект ...”. Докладът се изготвя по стандартизиран образец, съобразен с индикаторите за мониторинг и оценка за конкретния проект.

Годишни мониторингови доклади - Външни оценки на Стратегията за ВОМР

Годишните мониторингови доклади са част от външния мониторинг на Стратегията за ВОМР и цели да се установи напредъкът при изпълнението и да обобщи постигнатите резултати. Този мониторинг има за цел да установи съответствието между поставените в СВОМР цели и ефективното усвояване на финансовите средства, разпределението на наличните ресурси; изпълнението на задачите, спазването на сроковете; взетите решения и тяхното прилагане от МИГ, възникването на непредвидени обстоятелства; договориране, изпълнение, отчитане и мониторинг на проектните предложения.

Оценките представляват независим анализ, чиято крайна цел е да се усъвършенства управлението и/или изпълнението на Стратегията. Те са инструмент за подобряване на ефективността и ефикасността на финансовата подкрепа, която бенефициентите получават по Стратегията за ВОМР, както и за установяване въздействието и устойчивостта на постигнатите резултати. Дейностите и разходите по мониторинга и оценката ще се финансират от бюджета на управление на Стратегията за ВОМР.

Предвижда се и изготвянето на Междинна техническа оценка и Финална техническа оценка по прилагането на Стратегията. **Междинната оценка** ще се извърши в средата на периода от стартиране прилагането на Стратегията и ще обобщава Годишните доклади за отчитане изпълнението на Стратегията за тази година, като оценява реализираната част от Стратегията към този момент. Резултатът от оценката може да бъде основание за искане за промени в Стратегията, ако се прецени необходимост от такова действие.

В годината на приключване прилагането на Стратегията за ВОМР, МИГ ще възложи на външни експерти изготвянето на **Финална оценка** за техническото изпълнение на планираните дейности при прилагането на Стратегията за целия период на изпълнението ѝ. Финалната оценка ще разглежда степента на усвояване на средствата и социално-икономическото въздействие на Стратегията върху територията на МИГ. Тя ще идентифицира факторите, довели до успеха или неуспеха при изпълнението на Стратегията, включително възможността за устойчивост и идентифициране на добри практики.

8. Описание на прилагането на хоризонталните принципи на ЕС съгласно чл. 9 от Регламент (ЕС) 2021/1060 при изпълнението на стратегията:

Сдружение МИГ Тервел-Крушари от своето създаване функционира, спазвайки няколко ключови принципа, водещия сред които е „Равенство, взаимно уважение между членовете без оглед на пол, раса, религия и партийна принадлежност, право на глас на всеки член, участие в

управлението на сдружението и право да бъде информиран за дейността му“. Настоящата Стратегия за ВОМР съответства и допринася по следните начини за:

8.1. Равенство между половете и липса на дискриминация

• Прилагане на принципа на равенство между половете:

Този принцип се отнася до желаното равенство между двата пола във всички сфери на живота, включително наемането на работа, образованието и социалните права, участието в обществения живот и управлението. Във върховният колективен орган на МИГ Тервел-Крушари, жените са 23 а мъжете са 31, а в екипа съотношението на мъже/жени е 0:3. По този начин се прилага на практика принципа на равенство между половете в управлението на МИГ.

По отношение на настоящата Стратегията, продължават да се приоритизират проекти, разработвани от жени (физически лица и/ или представители на кандидати юридически лица) - предприемачи по мерки: М 01: Инвестиции за развитие и модернизация на земеделските стопанства на територията на МИГ „Тервел-Крушари“; М 02: Инвестиции за развитие и модернизация в преработката на селскостопански продукти на територията на МИГ Тервел-Крушари; и М 03: Инвестиции за развитие и модернизация на неселскостопански икономически дейности на територията на МИГ Тервел-Крушари;

• Допринасяне за утвърждаване на принципа на равните възможности:

Равните възможности означават различните сфери на обществото и жизнената среда (услуги, дейности, информация и др.) да бъдат достъпни за всички, включително и за уязвимите групи от хора. Стратегията за ВОМР на МИГ Тервел-Крушари ще допринесе за утвърждаване на принципа на равните възможности на територията, като се приоритизират кандидати – физическо лице или при които законният представител на кандидата – юридическо лице е на възраст до 40 години и/или жена и/или представител на уязвима група. В изпълнението на мерките М 01: Инвестиции за развитие и модернизация на земеделските стопанства на територията на МИГ „Тервел-Крушари“;

М 02: Инвестиции за развитие и модернизация в преработката на селскостопански продукти на територията на МИГ Тервел-Крушари;

и М 03: Инвестиции за развитие и модернизация на неселскостопански икономически дейности на територията на МИГ Тервел-Крушари, За изпълнение на мярка М 05: Дигитализация, опазване и развитие на културния живот, историческото и природно наследство на територията, приоритет се дава на проекти за популяризиране на културното наследство на малцинствени общности.

• Създаване на условия за превенция на дискриминацията:

Дискриминацията се определя като разграничение между хората на базата на определени характеристики и без оглед на личните им качества, като това разграничаване поставя някои от тях в по-неравностойно положение. Територията на МИГ Тервел-Крушари се характеризира с етническа и религиозна толерантност, което е предпоставка за превенция на дискриминацията. В Общото събрание на МИГ-а има представители и на трите етноса от територията – българи, турци и роми. Стратегията за ВОМР на МИГ Тервел-Крушари ще допринесе за утвърждаването на толерантни и недискриминационни условия и отношения между всички заинтересовани страни и потенциални бенефициенти по всички мерки.

8.2. Устойчиво развитие (защита на околната среда)

Територията на МИГ Тервел-Крушари се характеризира със запазена околна среда и богато природно наследство, представено от двете защитени зони от европейската екологична мрежа

Натура 2000 – Сухата река и Хърсовска река. С оглед опазването на околната среда, за проектите и дейностите по Стратегията, които включват инвестиционна подкрепа, задължително се изисква положително решение за оценка за въздействието върху околната среда (ОВОС). Това гарантира отчитане на изискванията и съобразяване на инвестиционните намерения със задължителните елементи на Националната екологична мрежа, поставени със заповедите за управление на местата по Натура 2000. За насърчаване прехода към кръгова икономика, намаляване дела на генерираните и депонирани отпадъци, увеличаване на дела на отпадъците, които се компостират и строителните отпадъци се разчита на допълващо финансиране, чрез мерки от Приоритети 2 и 3 на Програма „Околна среда“

В допълнение по съответните мерки M01, M02, M03, се приоритизират проекти за инвестиции насочени към опазване на околната среда за постигане на Специфична цел 1.1: Подкрепа за модернизация в земеделието и повишаване на добавената стойност, чрез инвестиции в иновации, енергийна ефективност и кръгова икономика за по-добро използване на ресурсите и Специфична цел 2.1: Повишаване качеството на живот чрез модернизация на инфраструктурата, енергийна ефективност и достъп до съвременни услуги с устойчиви и интелигентни решения. За постигане на Специфична цел 2.2 : Насърчаване на социалното приобщаване и активна обществена ангажираност с фокус върху съхранението на природното, културното и историческото наследство и опазване на околната среда в Стратегията е включена мярка M05 : Дигитализация, опазване и развитие на културния живот, историческото и природно наследство на територията, по която ще подпомага опазването, подобряването и популяризирането на местното природно наследство, което ще допринесе за постигането на устойчивост на територията и общността.

8.3. Насърчаване на заетостта и конкурентоспособността

Насърчаването на заетостта на местното население, особено на жените и младите хора, както и подобряването на конкурентоспособността на малките и средни земеделски производители, преработвателите и предприятия, са във фокуса на Приоритет 1 на Стратегията за ВОМР на МИГ Тервел-Крушари, за който е заделен 34,54 % от общия бюджет на Стратегията.

В изпълнение на поставената специфична цел Специфична цел 1.1: Подкрепа за модернизация в земеделието и повишаване на добавената стойност, чрез инвестиции в иновации, енергийна ефективност и кръгова икономика за по-добро използване на ресурсите и Специфична цел 1.2: Насърчаване на нови и съществуващи неселскостопански дейности чрез иновации, алтернативен бизнес и кръгова икономика за повишена конкурентоспособност, са предвидени мерки M01, M02 и M 03 за изпълнение с приоритизиране на инвестиции за създаване на работни места и повишаване на конкурентоспособността.

Специфична цел 2.1: Повишаване качеството на живот чрез модернизация на инфраструктурата, енергийна ефективност и достъп до съвременни услуги с устойчиви и интелигентни решения и Специфична цел 2.2: Насърчаване на социалното приобщаване и активна обществена ангажираност с фокус върху съхранението на природното, културното и историческото наследство и опазване на околната среда., са в изпълнение на Приоритет 2: Подобряване на живота в региона чрез развитие на „интелигентни селища“, устойчиви обществени услуги и инфраструктура, заетост, социално включване и приемственост между поколенията. За постигане на поставените цели, са предвидени дейности в мярка M04 и M05. За изпълнение на тези специфични цели са заделени 37,50 % от общия бюджет на Стратегията.

За насърчаване на заетостта, социалното приобщаване, социално-икономическа интеграция на маргинализирани общности като ромите на територията на МИГ Тервел-Крушари се разчита и на допълващото финансиране, чрез изпълнение на мерки по Програма „Развитие на човешките ресурси“.